

Univerzita Karlova v Praze

Husitská teologická fakulta

Diplomová práce

Praha 2007

Jiřina Břicháčková

**Univerzita Karlova v Praze
Husitská teologická fakulta**

Diplomová práce

Obřízka a jiné rituální zásahy do ženského těla

**Female Genital Mutilitation and Other Intervention to Woman's
Body**

Katedra religionistiky

Obor: Husitská teologie – religionistika

Forma studia: Prezenční

Vedoucí práce:

Prof. PhDr. Blahoslav Hruška, DrSc.

Autor:

Jiřina Břicháčková

Praha 2007

Děkuji svému vedoucímu práce, Prof. Blahoslavu Hruškovi, za podporu
a vynaložené úsilí při vzniku této práce.

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem
Obřízka a jiné rituální zásahy do ženského těla
napsala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů,
literatury a dalších relevantních zdrojů.“

V Praze, dne 9.srpna 2007

Jiřina Břicháčková

Ji Břicháčková

Úvod.....	8
1. Úloha rituálu a charakter rituálních zásahů do lidského těla (mutilace, obřízka)	10
1.1 Rituál	10
1.2 Mutilace.....	12
1.3 Obřízka	13
2. <i>FGM</i> („ženská obřízka“).....	15
2.1 Základní rozdělení.....	16
2.1.1 Obřízka a odstranění špičky klitorisu (klitoridektomie).....	16
2.1.2 Excize.....	17
2.1.3 Infibulace částečná a úplná (faraonská obřízka).....	18
2.2 <i>FGM</i> v historii.....	18
2.3 <i>FGM</i> v rámci tradice	19
2.4 Funkce operaterek	21
2.5 Zdravotní rizika a následky	23
2.6 Statistický a geografický přehled praktikování <i>FGM</i>	25
2.6.1 Základní statistické údaje	25
2.6.2 Lokality praktikování <i>FGM</i> v Africe.....	25
2.6.3 Statistické údaje v rámci jednotlivých afrických států	26
2.7 Výskyt <i>FGM</i> mimo africký kontinent.....	35
2.8 Snahy o zamezování <i>FGM</i> na mezinárodní úrovni.....	36
2.8.1 Aktivity Organizace spojených národů (OSN) ohledně lidských práv žen v Africe.....	37
2.8.2 Aktivity Světové zdravotnické organizace (WHO)	39
2.8.3 Mezníky v rámci celosvětové kampaně proti <i>FGM</i>	39
2.9 Ostatní formy mutilací nad rámec <i>FGM</i>	41
3. Nástin dalších rituálních zásahů do ženského těla.....	43
3.1 Vosí pasy v Evropě	43
3.2 Tetování.....	44

3. 2. 1	Charakter, funkce a základní typy tetování	44
3. 2. 2	Historický přehled.....	45
3. 2. 3	Příklady tradičního tetování (Maorové, Mentawaiové, kmeny Nágů) .	47
3. 2. 3. 1	Maorové	47
3. 2. 3. 2	Mentawai.....	48
3. 2. 3. 3	Kmeny Nágů	49
3. 3	Piercing.....	51
3. 3. 1	Charakter, tradice a výskyt piercingu	51
3. 3. 2	Příklady tradičního piercingu u vybraných afrických kmenů.....	53
3. 3. 2. 1	Kmen Mursiů.....	53
3. 3. 2. 2	Kmen Dasanečů.....	54
3. 3. 2. 3	Kmen Karo	55
3. 3. 2. 4	Kmen Kombajů.....	56
3. 4	„Lotosový květ“	57
3. 4. 1	Původ	57
3. 4. 2	Způsob praktikování	58
3. 4. 3	Zdravotní následky.....	58
3.5	Žirafí krky	59
3. 5. 1	Kmen Karenů.....	59
3. 5. 2	Kmen Hamerů.....	60
3. 5. 3	Smysl a zdravotní riziko	61
3. 6	Amputace prstů	62
3. 7	Deformace prsou	62
3. 8	Některé současné zásahy do lidského těla	63

Závěr	65
Použitá literatura a elektronické zdroje.....	67
Resumé.....	71
Přílohy.....	72
1. Textová příloha	73
2. Obrazová příloha.....	78

Úvod

V této práci jsem se pokusila nastínit různé druhy úmyslných zásahů do lidského těla a to především do těla ženského. Důležitým aspektem je také náznak několika možností, z jakých důvodů a příčin tyto zásahy vznikaly a v některých případech ještě vznikají. Snažím se zde tyto zásahy a jejich příčiny porovnat.

Práce je rozdělena do základních kapitol, které však spolu navzájem souvisejí. V první části se pokouším vysvětlit především základní pojmy spojené s celým názvem této práce. Jedná se o pojem rituál

mutilace, tedy o úmyslné znetvořující zásahy do lidského těla,

Hlavním tématem této práce je ženská obřízka, tedy jisté druhy zákroků prováděných na ženských genitáliích. Pro srovnání je zde krátce uvedena i obřízka mužská.

Termín „ženská obřízka“ vzbuzuje dojem, že se jedná o zákrok srovnatelný s obřízkou u mužů, tento výraz je však vzhledem k charakteru zákroku nepřesný a zavádějící. Zásahy prováděné na ženských genitáliích jsou charakterizovány jako mutilační, tedy zmrzačující. Proto se v odborných i laických sférách vžilo jednotné mezinárodní označení „*Female Genitale Mutilation*“ (FGM), což doslova znamená „zmrzačení ženského genitálu“.¹ Z tohoto důvodu je ~~č~~čto důvodů je proto v práci použita zkratka FGM používaná i v této práci. Lt

Kapitola o FGM je rozdělena do několika rovin. V první řadě je zde definováno základní rozdělení FGM, kde odkazují též na obrazovou přílohu, poté následuje nastínění možností vzniku FGM a případné důvody jejího neustálého trvání. V dalších podkapitolách jsou naznačeny souvislosti se zdravotní a posléze i právní problematikou. Pro upřesnění výskytu FGM zde uvádím i statistické údaje o situaci FGM v afrických zemích. V neposlední řadě jsou zde také naznačeny možnosti

---

¹ Oficiálně byl název pro jakýkoli poškozující zákrok na ženských zevních genitáliích, tedy *Female Genital Mutilation*, přijat na konferenci v Adis Abebě roku 1990. V roce 1996 jej přijala i Světová zdravotnická organizace.

zamezování této tradice. Tato část je ukončena nástinem jiných zásahů do ženských pohlavních orgánů, které se ale již netýkají chirurgických zákroků.

Vzhledem ke snížené dostupnosti odborné literatury jsem se v určitých pasážích musela uchýlit jednak k elektronickým zdrojům, vědecko-populárním periodikám a v případě textové přílohy i k beletrii. Tato textová příloha je ale v případě FGM velice důležitá, autorkou textu knihy „květ pouště“ je současná bojovnice proti FGM Waris Dirierová, a sama tento zásah podstoupila. Zmínit v této práci i názor samotných žen, na kterých byla FGM provedena, bylo nutností, ale vzhledem ke složité dostupnosti a relevanci těchto materiálů, jsem alespoň použila výňatky z kapitol, které zachycují detailní proces FGM, z pohledu jedné ženy ze Somálska. X

Další část této práce je zaměřena na naznačení a porovnání velkého množství jiných zásahů a mutilací. Jedná se zejména o tetování, které ač není svou charakteristikou vnímáno jako výrazně devastující, je nutno zmínit, jelikož důvody těchto zásahů se mnohdy stále podobají důvodům jiných mutilací, v této práci zmíněných. Ve spojení s tetováním zmiňuji i několik kmenů, které se touto technikou zdobí. Poté se zaměřuji na piercing, a jeho výrazné projevy především u různých kmenů nejen Afriky. Zařazení kmenů do této kapitoly je ale složitější, protože ač je jejich doménou hlavně ono děrování, bylo by možné je zmínit i v kapitolách jiných. Te

V poslední kapitole jsou naznačeny specifické mutilace, které se dají srovnávat jen obtížně, či jsou ve svém extrému unikátní. Jsou zde zastoupeny deformace v podobě důvodného odstraňování si článků prstů, či prstů celých, zmíněna je i umělá mutilace poprsí. Důležitá je také podkapitola nastiňující další závažnou mutilaci, kterou je deformace natahování krku pomocí určitého množství kovových obručí. Závažnost této procedury tkví v jistých rizicích, která by mohla nastat v případě odebrání těchto obručí. Dále je pak zmíněna deformace chodidel, jejíž doménou byla Čína. V tomto případě se jedná o ukázkou deformace pouze z důvodu estetického, se záměrem zlepšení si postavení. O nastínění těchto estetických mutilací pojednává i poslední kapitola, naznačující jejich stále přetrvávání.

1. Úloha rituálu a charakter rituálních zásahů do lidského těla (mutilace, obřízka)

1.1 Rituál

Jedná se formu jednání, v níž si prostřednictvím gest, znaků, formulí a symbolů společnost upevňuje vzájemný vztah a předává hodnoty a pravidla. Rituálem se vyjadřují náboženské hodnoty a cítění a také důležité změny v životě člověka, které určují jeho společenské postavení. Tyto změny jsou společností často ceremoniálně zvýrazňovány iniciací, tedy jakýmsi uvedením do určitého uzavřeného společenství, v podobě různých vstupních zkoušek, umělých mutilací, zdobení či zasvěcováním. X

V lidských dějinách zastává iniciace velmi důležitou roli a člověk ^Vpodstatě provází po celý jeho život. V případě jednotlivce přináší iniciace do osobního náboženského prožívání bližší duchovní rozměr, díky němuž se člověk částečně vymaňuje z pouhého přirozeného světa základních instinktů a bezprostředních forem chování a vstupuje do světa nejen s pevně stanovenými pravidly, ale také do světa kulturního a duchovního života.

Iniciace se obecně rozděluje na tři hlavní kategorie,² ve kterých však nadále zůstávají značné podobnosti. V první skupině se jedná především o rituálně pojaté, společně platné časové mezníky, tj. změny z jednoho stavu do druhého, jako je například narození, přechod z dětství do dospělosti, svatba či úmrtí. V rámci etnologických kategorií se jedná o obřady rituální puberty, kmenové iniciace či iniciace týkající se určité věkové skupiny.³ Jedny z nejzásadnějších pro celé společenství bývají takové iniciační rituály, které se konají při přechodu z dětství či

---

² ELIADE, M. *Iniciace, rituály, tajné společnosti: Mystická zrození*. 1.vyd. Brno: Computer Press, 2004, str.14.

³ Tamtéž, str.14. X

puberty do dospělosti. Těmi musí projít každý člen společnosti. Při rituálech puberty se mnohdy odhaluje jedinci jeho sexualita. Důvodem je skutečnost, že se díky iniciaci setkává mladý člověk se světem duchovním. Tudíž je důležité mu odhalením jeho pohlavní zralosti ukázat oba dva rozměry bytí, tj. rozměr přirozeného, běžného života a rozměr života duchovního.

na
dele
vykonat

S iniciačním rituálem přijetí do stavu dospělosti je spojeno několik druhů zákroků, včetně umělých mutilací, které mohou být kombinovány. Jedná se především o obřízku,⁴ tetování, různé druhy piercingů, vytrhávání zubů, řezání do kůže či vytrhávání vlasů. Tyto zákroky většinou podstupují členové obou pohlaví.⁵ Jeden z důležitých rozdílů je však v tom, že chlapci se podrobují těmto rituálům většinou společně, kdežto dívky je podstupují samostatně. Jedno z možných vysvětlení spočívá v dostavení se první menstruace u dívek, jež většinou tento přechodný iniciační rituál započíná.⁶

Dále pak může být jedinec podrobován zkoušce samoty, tedy dočasnému oddělení od společenství, zkoušce překonání fyzické únavy, nebo může být zasvěcován do náboženských tradic, obvykle v případě chlapců. Dívkám pak bývají předávány především důležité praktické dovednosti. Vyvrcholením celé iniciace je slavnostní předvedení těchto mladých lidí před společností a tím je pak jejich dospělost podložena a rituál ukončen.

⁴ ELIADE, M. *Iniciace, rituály, tajné společnosti: Mystická zrození*, str.43.: „Obřízka je tedy obecně posvátný čin, vykonaný ve jménu bohů nebo nadlidských sil, které jsou ztělesněny v rituálních nástrojích a ve vykonavatelích operace, anebo jež jsou těmito nástroji a vykonavateli zastupovány, reprezentovány.“

grafika
(kultura)

⁵ VRHEL, F., *Panoráma biologické a sociokulturní antropologie, Antropologie sexuality*. Sociokulturní hledisko. Brno: Masarykova universita v Brně, Nauma, 2002, str.27.: „Rozebíráme-li pečlivě mužské a ženské iniciační rituály, jeví se spíše nepodobné ba naopak jako dva protilehlé extrémy jedné explikační linie. Na jedné straně vyjadřuje mužský rituál vyvážnutí z moci žen, rezignaci na matku a také závist ženského těla (v aktu subincise). Na druhé straně ženský rituál mutilace funguje jako kontrola tohoto potentního, žádatelného a záviděníhodného těla.“

⁶ PONDĚLÍČEK, I.-PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ, J. *Lidská sexualita, jako projev přirozenosti a kultury*. Vydání 2. doplněné vyd. Praha: Avicenum-zdravotnické nakladatelství, 1974, str.58.: „Rozhodujícím podnětem pro zasvěcovací obřad u děvčat je příchod prvních měsíčků. Jakmile se oběvi první perioda, buď dívka sama vyhledá nějakou starší známou ženu a svěří se jí že dospěla, nebo si menstruace povšimnou její rodiče. Ve většině případů to má stejný následek – že je dívka nejprve izolována před stykem s nežádoucími lidmi, především s muži.“

12

Druhá kategorie iniciací se týká rituálů spojených se vstupem do nějaké tajné společnosti či bratrstva. Tyto iniciace se od první kategorie odlišují hlavně tím, že je nemusí podstupovat všichni členové společnosti, ale na základě různých kritérií pouze ti vyvolení.

Třetí iniciační kategorie je spojena s osobními zkušenostmi, jimž jsou podrobeni předurčení jedinci, aby dosáhli vyššího náboženského postavení. V první řadě se jedná o šamany, medicinmany či budoucí náboženské činitele. Jejich náboženská zkušenost musí být mnohem intenzivnější, než náboženské zkušenosti statních členů společnosti.

1.2 Mutilace

Umělé zmrzačení či znetvoření těla jakožto následků nemoci se nazývá *mutilace*.⁷ Jedná se o velkou škálu zásahů do lidského těla. Lidé si vytvářeli a vytvářejí řezy do kůže, tetují se, rozšiřují si otvory ušních boltců, rtů, deformují si pohlaví, lebky a chodidla. V dalších případech může docházet i k amputacím různých částí těla.

Důvodů pro tyto kosmetické úpravy nacházíme několik.⁸ Tím prvním je dozajista otázka estetická. Touha po líbení se a zvýšení atraktivity. Lidé tato znetvoření pokládají za krásná. Každý vnímá krásu jinak a dodnes tuto otázku řešíme. Každý se chce líbit druhému pohlaví, chce zaujmout, a proto se zdobí: i to je přirozeností člověka. Tradice kráslení je velmi silná a těžko se překonává. Známe i novodobé trýznění těla plastickou operací u žen i mužů. Už mladé dívky počítají s tím, že si dají upravit svá těla. Chtějí být krásné a když toho dosáhnou, mají větší šanci se dobře vdát. Počínaje pouhým neškodným používáním barev k nalíčení, konče například deformací chodidel, jsou tyto estetické rozdíly také výrazným etnickým znakem.

⁷ VALACH, V.- KÁBRT, J., Lékařský slovník, II. Přepřacované a doplněné vydání. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1962, str.274.

⁸ Srov. RYCHLÍK, Martin. Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla, Praha:Lidové noviny, 2005. str.15.

Mutilační odlišnosti, které jedna kultura přijímá jako velmi estetické, mohou být jinou kulturou vnímány jako odpuzující. Toto zkrášlování ovlivňuje sexuální přitažlivost, má účelný vliv na rozlišení kmenové příslušnosti a sociálně rozděluje společnost. Dalším účelem těchto úprav je odedávna lidská touha po vymanění se z přírody. Zdůraznit rozdíl mezi člověkem, kterému dává zdobení pocit jinakosti a zvláštnosti, a zvířetem, které si žádné tyto úpravy nevytváří. Zároveň s tím je spojen účel třetí, ovlivněný magickými praktikami.⁹ Zde akt pouhého zdobení těla přechází do aktu rituálu. Religiózní člověk v tomto případě věří v ochranný, preventivní a také léčebný smysl své ozdoby.

1.3 Obřízka

Obřízka (*circumcisio*) je označení pro ten typ nejen rituálního zásahu, kdy dochází k narušení či odstranění části ženských i mužských pohlavních orgánů. Společně s trepanací lebky¹⁰ se jedná o nejstarší chirurgický zákrok prováděný na lidském těle. Obřízka jako taková je tedy v jistém smyslu druhem mutilace. Zároveň však některé typy obřízky mužské nespádají do kategorie mutilace. Díky tomuto problematickému vymezení a rozlišení mezi mutilací a obřízkou, bývá často vzhledem k mutilaci u žen nepřesně používán termín ženská obřízka.¹¹

V různých formách se s tímto rituálem můžeme setkat na všech kontinentech, bez ohledu na vyspělost a úroveň společnosti. U mužů a žen se tento zákrok značně liší. Obřízka mužská není vůči tělu na rozdíl od ženské obřízky (*FGM*) tolik invazivní a

---

⁹ Nábožensko etnologicky lze magii popsat asi takto: magie zahrnuje rituální chování a způsob jednání, jímž se člověk pokouší působit na věci a události, které leží za normálním okruhem jeho vlivu. Magie používá předměty nebo slova, jímž se připisuje automatické a mechanické působení." (KÖNIG, F.-WALDENFELS, H., Lexikon náboženství, Praha, Victoria publishing, 1994. Heslo: *Magie*.)

¹⁰ HOUSA, D., Obřízka, Praktický lékař 79, 1999, č. 9. Biopsychosociální vztahy, str.482.

¹¹ Viz Úvod.

mužům nezpůsobuje skoro žádné fyzické ani psychické následky, také je celosvětově rozšířenější.

Vzhledem k tomu, že „ženská obřízka“ je chápána jako druh mutilace a je jí věnována značná část této práce, bude vhodné v této kapitole v krátkosti pojednat pouze o obřízce mužské.

Rituál mužské obřízky je v povědomí veřejnosti mnohem známější a pochopitelnější nežli v případě *FGM*. A také v případě obřízky mužské rozeznáváme několik druhů. Jsou to naříznutí předkožky, částečné nebo úplné odstranění předkožky – což je praktikou nejčastější, proděravění předkožky, ale také perforaci penisu, naříznutí žaludu, naříznutí močové trubice a někdy i odstranění jednoho varlete. Předkožka plní úlohu ochrany žaludu a zevního ústí močové trubice, ale do věku asi tří až pěti let není posunlivá, což může mít za následek bakteriální či chemické poškození žaludu.

V současnosti je jako výhoda mužské obřízky chápáno snížené riziko vzniku infekcí močové trubice a snížení rizika sexuálně přenosných infekcí. Nejdůležitějším ohledem však bývají hygienické důvody.

Mužská obřízka se na světě provádí přibližně u jedné šestiny až jedné sedminy populace,¹² z čehož větší část tvoří příslušníci judaismu a islámu, tu zbývající pak muži, u nichž byla obřízka provedena z důvodů zdravotních.

V judaismu je mužská obřízka jedním ze základních předpisů, je vnímána jako rituální symbol příslušnosti k určitému etniku s určitým náboženským postojem. Bez ohledu na to, jakým způsobem se člověk odívá a zdobí, stala se obřízka fyzickým odlišením a tedy znamením příslušnosti k židovskému národu a provádí se osmého dne po narození. V Tóře je první zmínka o rituálu mužské obřízky v sedmnácté knize Genesis.¹³

---

¹² HOUSA, D., Obřízka, Praktický lékař 79, 1999, č. 9. Biopsychosociální vztahy, str.539.

¹³ „Znamením mé smlouvy mezi mnou a vámi i tvým potomstvem, kterou budete zachovávat, bude toto: Každý mezi vámi, kdo je mužského pohlaví, bude obřezán...“. Gn17,10. Bible, Ekumenický překlad. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1985. Tak uzavírá Hospodin smlouvu s praotcem Abramem (Abrahamem). Ve stejný den je zároveň s ním obřezán i jeho syn Izmael (, jehož přijímají muslimové za svého praotce (Gn17,25).

V islámu je obřízka vnímána jako součást tradice (*sunna*) a je zmiňována pouze ve sbírce *Hadíth*.¹⁴ V žádném z nich však není přímo vyžadována, ani zatracována, X
pouze se přijímá. ve kterých?

Křesťané se od tohoto rituálu sice odklonili, ale i dnes je mužská obřízka některými křesťanskými komunitami praktikována. Zejména u jihoamerických katolíků a u koptských křesťanů v Africe.

Islám, na rozdíl od judaismu, obřízku nevyžaduje. Arabové praktikovali obřízku již před sepsáním Koránu, ve kterém o tomto rituálu není zmínka žádná¹⁵. Rituál mužské obřízky má v islámském náboženství pozici tradice *sunna* a je zmiňován v *hadíthech*, které ji jen doporučují. Přesto se stala mužská obřízka v islámu samozřejmostí a tento zákrok se provádí kdykoli od sedmého dne po narození přibližně do sedmi let.

2. FGM („ženská obřízka“)

V dnešní době se *FGM* praktikuje převážně na Africkém kontinentě a na blízkém východě. V tradičních společenstvích se provádí podobně jako u mužské obřízky v období před pubertou a dívky ji nejčastěji podstupují mezi čtvrtým a čtrnáctým rokem. Tato tradiční praktika se někdy vykonává i na novorozencích starých jen několik dní. *FGM* se však podrobují také ženy před svatbou nebo krátce po prvním porodu.¹⁶ Přesný čas tohoto rituálního zákroku u jednotlivých žen však záleží na tradici a zvyklostech dané kultury a lokality.

¹⁴ *Hadíth* – sbírka výroků a tradic o životě proroka Mohameda

¹⁵ HOUSA, D., Obřízka, *Praktický lékař* 79, 1999, č. 9. Biopsychosociální vztahy, str.539. Srov.: KORÁN. Vydání 7, Praha: Academia, 1972.

¹⁶ Female genital mutilation/cutting, a statistical exploration, For every child. Health, education, Equality, Protection Advance Humanity. Unicef. 2005, str.1.

2.1 Základní rozdělení

FGM rozdělujeme na několik základních typů.¹⁷ Pro tuto práci bylo vybráno základní rozdělení navrhané lékařkou O. Koso – Thomas,¹⁸ jejíž klasifikace byla později přejata Světovou zdravotnickou organizací (WHO)¹⁹ a posléze i dětským fondem organizace spojených národů UNICEF²⁰. Toto rozdělení však nepostihuje všechny aspekty. Vzhledem k velkému počtu zákroků, prováděných většinou osobami bez lékařského vzdělání, s omezenými anatomickými a chirurgickými znalostmi, má každý zákrok na zevním ženském genitálu svá specifika. Dalším aspektem, nutným brát při rozdělení v potaz, je přílišná bolestivost zákroku. Dívka podstupující zákrok se přirozeně brání pohybem, a tak může být pozdější zjizvení mnohem rozsáhlejší.

2.1.1 Obřízka a odstranění špičky klitorisu (klitoridektomie)

Tento nejméně rozsáhlý druh zákroku je v podstatě klasickou obřízkou. Anglický termín pro tento zákrok zní *Female Genital Cutting (FGC)*. V arabsky mluvících zemích je tento zákrok obsažen v muslimské tradici (*Sunna*), proto se klitoridektomie v arabských zemích nazývá nepřesně *sunna*.

---

¹⁷ Viz.Obrazová příloha č.1. Obrazové srovnání ženských genitálií; v prvním případě se jedná o přirozenou podobu, v případě druhého obrázku se jedná o excizi (viz dále v textu); třetí obrázek pak znázorňuje nejhorší formu *FGM* – infibulaci neboli „faraónskou obřízku“.

¹⁸ Vrhel, F. *Panoráma biologické a sociokulturní antropologie, Antropologie sexuality: Sociokulturní hledisko*. Brno: Masarykova Univerzita v Brně, Nauma, 2002, str.26.

Srov: PAUL, E.L., *Taking sides, Clashing views on controversial issues in sex and gender*. USA, 2000, str.146 – 148.

¹⁹ WHO, *Female Genital Mutilation, Programmes to date: What Works and What Doesn't*. Department of Women's Health, World Health Organization, 1999, str.3.

²⁰ UNICEF, *Female genitále mutilation/cutting, a statistical exploration, For every child. Health, education, Equality, Protection Advance Humanity*. 2005, str.1.

V určitých případech se jedná pouze o odstranění předkožky klitorisu, přičemž samotný klitoris zůstává neporušený, nebo se do něj pouze řízne (*incize*), či vyřízne malý křížek. Odstraněná kůže pouze odhalí hlavu klitorisu, což má za následek zvýšenou sexuální citlivost.²¹ Tato obřízka byla ale prováděna také se zcela opačným účelem, měla pomáhat při léčbě excesivní masturbace a nymfomanie.²² Tento způsob léčby začal být praktikován od poloviny 19. století v západní Evropě a posléze se začal praktikovat i ve Spojených státech amerických. Poslední záznam o tomto druhu léčby je z roku 1927.

Klitoridektomie se může srovnávat s obřízkou u mužů, ženské orgány nemrzačí, proto je v tomto jediném případě výraz „ženská obřízka“ relevantní.

V dalších případech se spolu s amputací předkožky odstraní i špička klitorisu, potom se hovoří o *klitoridektomii*.²³

2. 1. 2 Excize

V případě *excize* se jedná se o rozsáhlejší zákrok, nežli u předchozího typu. Zahrnuje částečné nebo úplné odstranění vnější části klitorisu spolu s předkožkou a zároveň s ním se částečně nebo úplně amputují malé stydké pysky.

Tento typ je běžně praktikován v subsaharské a východní Africe a na Arabském poloostrově. Důvodem tohoto zákroku na africkém kontinentě byla nadměrná velikost klitorisu a stydkých pysků tamějších žen a mohla tak překážet při souloži.²⁴

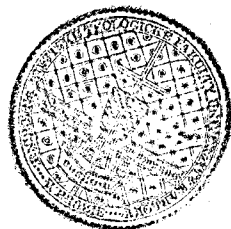
---

²¹ „Ženský analogon k penisu je klitoris – je to miniaturní pohlavní úd, mající korpus glans i praeputim(předkožku) a v mnoha případech je schopen i erekce.“Cit. Cit. PONDĚLÍČEK, I.-PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ, J. Lidská sexualita, jako projev přirozenosti a kultury. str.143.

²² HOUSA, D. *Obřízka, Praktický lékař*. 79, 1999, č. 9.; *Biopsychosociální vztahy*, str. 541.

²³ Clitoridectomy – chirurgické vynětí poštvěvačku

²⁴ ZÁRUBA, Hynek-VOTOČEK, Jiří. *Dějiny lásky*. Díl I. Praha: Nakladatelství L. Šotka Praha II, 1925, str. 172.

2. 1. 3 Infibulace částečná a úplná (faraonská obřízka)

Tuto nejhorší podobu FGM rozdělujeme na dva druhy:

Prvním je mírnější forma infibulace, kdy se jedná se o celkové odstranění všech senzitivních částí ženských genitálií, tj. klitorisu, předkožky, malých stydkých pysků, včetně odstranění dvou třetin velkých stydkých pysků. Pochva je uzavřena sešitím obřezané tkáně, přičemž přístup k močové trubici a vagině je tak prostornější.

Druhým je úplná infibulace – faraonská obřízka. Během tohoto zákroku je amputován klitoris a malé i velké stydké pysky; jsou vytvořeny velké rány, které po sešití tvoří souvislou plochu. Močová trubice je skryta a vchod do vaginy je z velké části uzavřen, ponechává se pouze velmi malý otvor na odcházení moči a menstruační krve.

2. 2 FGM v historii

Patrně nejstarší dochovaný důkaz o *FGM* pochází ze studie mumie ženy nalezené v Egyptě.²⁵ Vzhledem k rozsahu operace, provedené na jejím genitálu, můžeme pochopit původ pojmenování „faraonská obřízka“.²⁶

Další záznam o *FGM* pochází od Hérodota z pátého století př.n.l. Jako historik východních národů zmiňuje Hérodotos praktikování *FGM* u Fénicičanů, Chetitů a Etiopanů. Dalším dokladem je pak řecký svitek z roku 163 př.n.l., jenž popisuje

---

²⁵ HUSTON, P. *Women's Health Bureau*. Health Canada, str.2. Poslední revize: 9.8.2007. Dostupný z: www.cwhn.ca/resources/FGM/FGM-en.pdf.

²⁶ „Spekulace o původu sexuálních modifikací ve starém Egyptě, ať už ženských nebo mužských, není úplně svévolná. Mužským 'analogem' v případě faraonské obřízky není ovšem pouhá obřízka, nýbrž patrně i 'oloupání' celého penisu, eventuálně skrota a vnitřních stran stehen, nebo dokonce podbříšku, což se provádí v některých částech Arábie v přítomnosti potenciální manželky.“ VRHEL, F. *Antropologie sexuality: Sociokulturní hledisko*. Panoráma biologické a sociokulturní antropologie. Brno: Masarykova Univerzita v Brně, Nauma, 2002, str.25 nn.

obřízku u žen a dívek v Egyptě. Německý historik Barthold Niebuhr popsal *FGM* jako velmi rozšířený zvyk v některých zemích středního a dálného východu. X

V horizontu novodobých dějin je poprvé zmíněna *FGM* (konkrétně klitoridektomie) až v roce 1825 v Lancetu. Provedl ji roku 1822 německý chirurg Graef z důvodu léčby nadměrné masturbace a nymfomanie.²⁷ V polovině 19. století byla na krátkou dobu Francie, Německo a Anglie zasažena vlnou klitoridektomií ze stejných příčin. Poté se tento nový druh léčby přesunul do Spojených států amerických, kde byl poslední případ této operace z důvodu nymfomanie zaznamenán v roce 1927. Klitoridektomii uvádí i Sigmund Freud, který na tento zákrok nahlíží jako na pokus ženu ještě více feminizovat tím, že jí budou odstraněny veškeré „virilní známky“, tedy mužské podobnosti, v tomto případě náznaky falu.²⁸

2.3 *FGM* v rámci tradice

Je mnoho teorií a dohadů o přetrvávání a aplikování *FGM*, proto je pro nás tak těžké určit pravou příčinu a důvod této tradice, můžeme vycházet pouze ze svědectví a vnímání samotnými iniciátory. Názory se různí, ale v mnoha případech se jednotlivé názory a teorie kombinují dohromady.

Pokud vycházíme z předpokladu, že se *FGM* praktikovala na africkém kontinentě již před několika tisíci lety, je tudíž tato tradice velmi hluboko zakořeněna. Počínající šíření islámu v sedmém století našeho letopočtu²⁹ mnoho původních tradic přejalo, čímž se může vysvětlit časté nepodložené ospravedlňování, že *FGM* vyžaduje islám. Ten samotný však *FGM* nevyžaduje a v Koránu není zmíněna. O *FGM* je zmínka pouze v *Hadíthech* v souvislosti s Mohamedovým zážitkem. Když prorok Mohamed procházel kolem ženy, která zrovna prováděla jedné dívce obřízku, poradil jí toto:

---

²⁷ HOUSA, D., *Obřízka*, str. 541.

²⁸ Tamt.

²⁹ KÖNIG, F.-WALDENFELS, H. *Lexikon náboženství*, Praha, Victoria publishing, 1994. Heslo: *Islám*.

„odřízní jen předkožku, ale neřezej hluboko, neboť to je lepší pro tvář té dívky a lepší pro manžela“.³⁰ Zde je tedy zmíněno, že Islám tuto tradici nezakazuje, ale dává najevo citlivý přístup k přirozeným potřebám ženy a jejich nárok na uspokojení v manželství. Odříznutí předkožky je nejmírnější forma *FGM*, tedy *circumcize*.³¹

Další z tradičních důvodů je zajištění předmanželského panenství, celková cudnost a skromnost ženy. Mnohdy se stává, že dívka se po zákroku uklidní, stane se tichou a poslušnou, což je u žen při vstupu do manželství velmi ceněno. Díky *FGM* se také mírní sexuální touhy ženy a tudíž se odbourává riziko promiskuity. Jelikož je manželství často jedinou možností ženy, se materiálně zajistit, a tradice kmene vnímá ženu, která nemá provedenou *FGM* jako nečistou a pro manželství nevhodnou, radši tento zákrok podstoupí.

K původu *FGM* se vztahuje zajímavý názor autorů studie *Dějiny lásky*: „Prvotním původem obřízky je snad ta okolnost, že v afrických krajinách klitoris a stydké pysky narůstají často do velikosti, překážející v souloži; jinak ztrácí se důvod v pověrách: manželství stává se prý obřízkou plodnějším, nebo děti teprve po této operaci čistokrevnějšími a schopnějšími života; démoni překážející plodnosti, jsou držáni mimo, nosí-li žena u sebe odříznutou část.“³²

Dalším z důvodů zakořenění *FGM* v tradici je její vnímání jakožto známky identity,³³ nebo příslušnosti ke kmeni a jeho tradicím.³⁴ Obřízka se stává tělesným důkazem rozdílnosti mezi kmeny, kdy oděv a zdobení tuto příslušnost nemusí potvrzovat. Původně, před větším rozšířením této praktiky mohla hrát *FGM* také roli ochrany proti únosům, při kmenových válkách.

³⁰ ALDEEB.ABU. – SAHLIEH. S.A. *Modality of circumcision according to muslim law (IV), Female circumcision (2)*. In: *To Mutilate in the Name of Jehovah or Allah*. New enlarged edition, Swiss, 1994.

³¹ Viz kap. 2.1.1.

³² ZÁRUBA, Hynek-VOTOČEK, Jiří. *Dějiny lásky*, díl I.str.172.

³³ „U afrických Dogonů vlastní žena mužskou duši sídlící v klitorisu; u muže pak sídlí ženská duše v předkožce, proto je jedinec před iniciací androgynií. Předkožka je chlapcovo vaginální, ženské dvojče; podobně klitoris je cosi jako dívčino chlapecké dvojče.“ VRHEL, F., *Antropologie sexuality*, str.26.

³⁴ KÖNIG, F.-WALDENFELS, H., *Lexikon náboženství*, str.397.

FGM ve smyslu náboženské oběti. Člověk dokazuje svou podřízenost, poslušnost³⁵ a náklonnost vyšší moci obětinami dostupnými z okolí. Věřící se tedy mohl domnívat, že tím, že daruje kousek sám sebe a ještě k tomu ze své nejzranitelnější části těla, se k oné vyšší moci, či božstvu více přiblíží, nebo si ji alespoň více nakloní.

Jedno z možných vysvětlení, proč se *FGM* na dívkách vykonává, souvisí s přechodovým rituálem puberty. Traduje se, že teprve když dívka podstoupí *FGM*, stane se ženou. Díky tomuto pojetí se z *FGM* stává iniciační rituál, přechod z dětství do dospělosti, po jehož uskutečnění se dívka začíná vnímat jako dospělá a připravená na sexuální a manželský život. Tento důvod ale přestává být platným ve společnostech, kde se dívky obřezávají v mladším věku, či tam, kde jsou *FGM* podrobovány ženy již vdané anebo po porodu, jelikož iniciační přechodový rituál souvisí s pubertou a první menstruací.

2.4 Funkce operátoerek

Jednou ze základních příprav k provedení *FGM* na dívce je, že se několik žen kmene, povětšinou matek obřezávaných dcer, domluví na společné pomoci. Vzhledem k tomu, že se operace provádí ve velké většině bez jakékoli anestezie, je nutné dívku při zákroku držet. Tuto roli vykonávají tedy hlavně matky a sousedky. Někdy se role operátorky chopí samotná matka dívky, a to i bez předešlé praxe a nutných znalostí.

Další možností, jak obstarat operaci dívky, je objednat takzvanou „bábu“, či „cikánku“.³⁶ Tyto ženy, které oficiálně, a ve svém smyslu profesionálně provádějí

---

³⁵ „Utrpení způsobené ořízkou – což je mnohdy krajně bolestivá operace – vyjadřuje skutečnost iniciační smrti. Záleží nám však na tom, abychom zdůraznili, že ta skutečná hrůza pochází ze sféry náboženství, že má náboženský ráz: pramení ze strachu iniciovaného, že bude zavražděn božskými bytostmi.“ ELIADE, Mircea. *Iniciace, rituály, tajné společnosti, Mystická zrození*, str.46.

³⁶ DIRIEOVÁ, W.- MILLEROVÁ, C., *Květ pouště*. Ikar, Praha, 2000, str.51.

FGM, jsou u kmenů Afriky a ve vesnických komunitách vnímány jako velmi vážené. Je to podstatě nejvyšší postavení, kterého může žena samostatně dosáhnout. Její postavení u žen má stejně hodnotný post, jako u mužů post stařešiny kmene. Pokud má „bába“ opravdu dobré postavení, nemají matky mnohdy ani možnost rozhodování o obřezání svých dcer. Tato žena sama ohodnotí věk a připravenost dívky a matky se nemusí ani ptát. V mnoha oblastech vytváří „báby“ malá společenství, čímž je zajištěna nezávislost na cizích ženách, které by měli onu dívku při tomto zákroku držet. Tyto ženy nemívají žádné vzdělání a své řemeslo většinou zdědily po matkách, což je také tradiční. Jejich znalosti anatomie, chirurgie a ostatních potřebných informací jsou minimální, podstatě nulové a povětšinou vycházejí pouze z praxe.

Používané nástroje k obřezávání se liší nejen oblastmi, ale i možnostmi patričně náčiní sehnat. V civilizovanějších částech Afriky, kde jsou dostupné kvalitnější nástroje je situace příznivější. Vzhledem k chudobě a minimální možnosti informací používají tyto „báby“ k obřezání z velké míry jeden nástroj, a to možná celý život. Podle některých tradic se nástroj po zákroku nemá ani čistit. Často se používá speciálně vyrobený zahnutý nůž nebo břitva, ale vzhledem k častému používání se kvalita a ostrost těchto nástrojů snižuje, což samozřejmě zvyšuje samotné utrpení obřezávané dívky. Zdravotní rizika přenosných chorob nevyjímá. V odlehlejších oblastech se mnohdy používají pouze žiletky (staré), střepy, části plechovek, a někdy dokonce jen nabroušené kameny nebo ostré lastury či zaostřené kokosové skořápky.³⁷

Samotný zákrok se provádí bez anestezie a v nesterilních podmínkách. Po vykonání operace se rány zašijí podle možnosti, obvykle jehlou a nití. Někdy se dokonce používají i trny místních rostlin. L u

Díky svému povolání má „bába“ nejen vysoké postavení, ale i jedinečnou možnost vydělat si za krátkou dobu vyšší částku peněz.

---

³⁷ ZÁRUBA, Hynek-VOTOČEK, Jiří *Dějiny lásky*, díl I., str.171.

2.5 Zdravotní rizika a následky

S ohledem na to, že operatérky nemívají dostatečné lékařské vzdělání, operace se provádí v nehygienických podmínkách (mnohdy i na zemi) a bez sterilních nástrojů, je riziko zdravotních následků velmi vysoké.

Samotný zákrok, při kterém se, jak už bylo zmíněno, nepoužívají žádná anestetika ani jiné tlumící látky, je pro dívku nesmírně bolestivý. Riziko chybných řezů se snižuje pouze díky pomoci několika žen, které při operaci brání dívce v pohybu. Nesterilní podmínky a často používané nástroje mají za následek lokální a systémové infekce, abscesy, vředy, krevní sepsi, tetanus, gangrénu a mnohé další komplikace.³⁸ Častými problémy vznikajícími během samotné operace je krvácení a bolesti, které mohou způsobit šok a někdy i smrt. Dlouhodobé a nadměrné krvácení může vést k těžké anémii, která může zároveň s nedostatečnou výživou dívky způsobit i poruchy vývoje.

Po odstranění genitálií a sešití se rány vydesinfikují kravskou močí a potřou kozím sádlem, aby se krvácení zmírnilo. Podle rozsahu operace se dívce sváží nohy k sobě, aby se zabránilo pohybu a porušení stehů. Takto může být dívka znehybněna i na několik týdnů, přičemž je jí zabráněno přirozeně močit, což dále způsobuje nesnesitelnou bolest.

Další pooperační následky mohou mít podobu chronické pánevní infekce a bolesti, *dysmenorea*,³⁹ infekce močového měchýře, tvorby kamenů a poškození ledvin a v neposlední řadě také neplodnost. Infekce a nekvalitně sešité rány mohou způsobit tvorbu *keloidu*.⁴⁰ Především v případech „faraonské obřízky“, kdy je ponechán jen malý otvor pro odchod moči a menstruační krve, může nastat i tvorba *neuromu*,⁴¹ který způsobuje *dyspareunii*⁴² a znemožňuje tak sexuální styk. Další rizika

---

³⁸ HOUSA, D. *Obřízka*, str. 542.

³⁹ Dismenorea – děložní bolesti před a při menstruaci

⁴⁰ Koloid (cheloid) – (ř.chele klepeto, ř.eidos podoba) zbytnělá jizva nádorovitého vzhledu, připomínající klepeto raka

⁴¹ Neurom – nervový nádor, uzlovité bolestivé zbytnění konce přerušného nervu

⁴² Dyspareunia – porucha rozkoše ženy při souloži, nevybavení orgasmu ženy

nesterilních nástrojů jsou krví přenosná onemocnění a v dnešní době hlavně velké riziko přenosu viru HIV.⁴³

Kromě těchto komplikací jsou však samotné následky zákroku velmi zákeřné. Záporný vliv na sexualitu ženy je podmíněn rozsahem jednotlivého úkonu. Ať už se jedná o jakýkoli typ *FGM*, v každém případě je po zákroku oblast ženského genitálu necitlivá a dochází tak ke snížení práhu vzrušivosti. Tím přichází každá postižená žena o možnost bezproblémového sexuálního života. V případě *infibulace* je při svatební noci a dalších sexuálních stycích manžel nucen otvor do vaginy buď roztrhnout či naříznout, aby byl styk vůbec možný. Je tedy jasné, že zjizvená tkáň sexuální styk ztěžuje a pro ženu se tak stává celý akt značně bolestivým. Jsou známy ale i případy dívek, kterým *FGM* způsobila trauma, jenž vyústilo v sexuální frigiditu.

U zákroku *klitoridektomie* však bylo na základě studie vypracované v Guineyi naopak zjištěno, že zjizvená nervová zakončení mají tendenci plošně vrůstat do tvořící se rány a tím sexualitu zvyšovat.⁴⁴

Dalšími nepříjemnými důsledky *FGM* jsou značné komplikace při porodu. Vzhledem ke snížení či úplnému odstranění elasticity rodidel, je při porodu nutné genitálie opět naříznout. Poporodní krvácení se také výrazně zvyšuje, někdy až o 70 procent. Porody žen v domácím prostředí a bez lékařské asistence mají díky *FGM* velmi vysoké i riziko úmrtí nejen rodičky, ale i dítěte. V některých případech, kdy rodička zemře, je pak velmi často nutné, je-li ještě naděje, novorozeňata oživovat.

Zákroky *FGM* však způsobují také následky psychologického charakteru. Jeden z důvodů, proč se *FGM* praktikuje, je i předpoklad, že má být žena klidná. A to je především v tradičních afrických a muslimských společnostech žádoucí. Na druhé straně jsou však následky, jež postiženou ženu staví na samotný okraj společnosti. Pokud má *FGM* za následek neplodnost, zanechá to na ženě nejen trauma z nemožnosti mít potomky, ale způsobí to i velká úskalí ve společenském postavení. Neplodná žena je společensky nevhodná a může být zavrhnuta, jelikož nesplňuje

---

⁴³ HOUSA, D. *Obřízka*, str. 542.

⁴⁴ Tamtéž.

jednu ze základních manželských a tedy i kmenových povinností. Mnohá žena se tak dostává do tíživých existenčních problémů, aniž by mnohdy sama věděla, že příčinou jejích obtíží není ona sama, ale povinný zákrok vyvolaný mnohdy bezcitnou tradicí.

2. 6 Statistický a geografický přehled praktikování *FGM*

2. 6. 1 Základní statistické údaje

Podle odhadů UNICEF⁴⁵ a Světové zdravotnické organizace (*WHO*⁴⁶) podstoupilo *FGM* více než 130 miliónů žen a dívek na celém světě, a to převážně na africkém kontinentě. Tyto údaje se ale rychle mění, jelikož je tento rituál nadále vykonáván. Odhaduje se však, že každým rokem přibývá k tomuto počtu ještě asi dva až tři milióny žen. Z toho vyplývá, že denně je na světě obřezáno kolem šesti až osmi tisíc dívek a žen.⁴⁷ Tyto údaje pocházejí pouze ze sledování dvaceti osmi afrických zemí, kde se *FGM* vykonává.

2. 6. 2 Lokality praktikování *FGM* v Africe

Zákroky *FGM* jsou nejvíce rozšířeny na africkém kontinentě a podle zprávy Světové zdravotnické organizace (*WHO*), se toto praktikování v jednotlivých oblastech a zemích liší. *WHO* vychází z průzkumů provedených ve dvaceti osmi

---

⁴⁵ UNICEF - *UNICEF* – United Nations International Children's Emergency Fund. Uváděné statistiky vypracované organizací UNICEF viz: Female genital mutilation/cutting, a statistical exploration, For every child. Health, education, Equality, Protection Advance Humanity. Unicef. 2005, str.1

⁴⁶ WHO - World Health Organization.

⁴⁷ HOUSA, D., Obřízka, str.541.

afrických zemích.⁴⁸ Konkrétně se jedná o následující státy: *Benin, Burkina Faso, Čad, Džibuti, Egypt, Eritrea, Etiopie, Gambie, Ghana, Guinea, Guinea-Bissau, Kamerun, Keňa, Libérie, Mali, Mauritanie, Niger, Nigérie, Pobřeží slonoviny, Senegal, Sierra Leone, Somálsko, Středoafriická republika, Súdán, Tanzanie, Togo, Uganda a Zair.*

Proti praktikování *FGM* jsou teoreticky všechny vlády těchto zemí, ale pouze několik z nich vydalo potřebné zákony na její potírání. Velkým úskalím je nejen takovýto zákon prosadit v rámci všech afrických zemí, ale v případě přijetí především jeho důsledné dodržování.

Podle Světové zdravotnické organizace se situace částečně lepší ve státech jako jsou Burkina Faso a Senegal, kde se vláda a místní organizace skutečně snaží ženskou *FGM* vymístit.

Nejvyšší počet těchto zákroků (cca 90%) je zaznamenáván v Súdánu a Egyptě a to bez ohledu na náboženskou příslušnost. V Egyptě se podrobují tomuto zákroku i příslušnice koptského etnika. V odlehlejších částech těchto zemí se *FGM* podrobují téměř všechny ženy.

2. 6. 3 Statistické údaje v rámci jednotlivých afrických států

Následující statistiky o praktikování *FGM* v jednotlivých afrických zemích jsou čerpané ze studie Světové zdravotnické organizace⁴⁹ (WHO) statistických údajů UNICEF⁵⁰ a IPU (Inter-Parliamentary Union).⁵¹ V rámci každého státu se uváděné informace týkají jednak roku vstupu do OSN, dále pak množství žen podstoupivších

---

⁴⁸ Female Genital Mutilation, Programmes to date: What Works and What Doesn't, Department of Women's Health, World Health Organization, 1999. str.149-154. srov: Swiss Med Wkly 2002; 132: 259 – 264. www.smw.ch

⁴⁹ WHO: *Female Genital Mutilation. Programmes to Date: What Works and What Doesn't. A Review.* WHO. Department of Women's Health. Health Systems and Community Health, 1999, str.149-154.

⁵⁰ *A Statistical Exploration 2005. Female Genital Mutilation/Cutting.* UNICEF, 2005, str.31 – 47.

⁵¹ *Inter-parliamentary Union: Legislation and other national provisions: Togo, Tunisia, Uganda, United Kingdom, United Republic of Tanzania, United States of America, Yemen, Zambia, Zimbabwe.* ©1996-2006 [cit. 20.6.2006]. Dostupné z: <<http://www.ipu.org/wmn-e/FGM-prov-t.htm>>.

FGM, praktikovaných typů *FGM* a situace ohledně legislativních kroků vedoucích k jejímu potírání. Podrobněji se snahami o omezování *FGM* zabývá část 2.8.⁵²

1. Benin

V tomto západoafrickém státě, ležícím při pobřeží Guinejského zálivu, podstoupilo *FGM* 50% beninských žen. Údaje vychází ze zprávy UNICEF a studie provedené Národním výborem pro zhoubné tradiční praktiky (The National Committee on Harmful Traditional Practices) z roku 1993.

Typ *FGM*: *klitoridektomie* a *excize*, které se praktikují převážně na severu země v provinciích Atacora, Borgou a Zou. V ostatních provinciích se podstatě nevyskytuje. Nejčastěji se zde *FGM* provádí dívkám v pěti nebo deseti letech. U kmene Nago je však *FGM* praktikována u dospělých žen, které již několikrát porodily.

Vykonávání *FGM* je v tomto státě nezákonné pod trestem odnětí svobody a finanční pokutou. Zákon č. 2003 – 3 o represí proti provádění *FGM*, čl.1 – 11.

2. Burkina Faso

Tento vnitrozemský stát v západní Africe vstoupil do OSN v roce 1960. *FGM* zde podstoupilo podle WHO 72% žen.

Typ *FGM*: nejčastěji *excize*, prováděna dívkám mezi prvním a sedmým rokem věku, většinou však sedmého dne po narození.

Národní výbor pro kontrolu obřízky (*The National Excision Control Committee*) vytvořil plán na vymáčení této tradice. Vykonávání *FGM* je v tomto státě nezákonné pod trestem odnětí svobody a finanční pokutou - Trestní zákoník, čl. 380.

3. Čad

Středoafriický stát Čad vstoupil do OSN v roce 1960. Podle UNICEF zde *FGM* podstoupilo 60% žen.

---

⁵² Viz str.35-39.

Typ *FGM*: zaznamenány všechny formy, v jižní části země převážně *infibulace*.

Konkrétní zákon zakazující *FGM* vytvořen není.

4. Džibuti

Leží na pobřeží Adenského zálivu a do OSN vstoupil v roce 1977. Podle UNICEF zde *FGM* podstoupilo až 98% žen.

Typ *FGM*: nejčastěji *infibulace* (86%), zaznamenány však všechny formy. Věková hranice žen zde není určena, *FGM* se provádí novorozeňatům i těhotným ženám.

FGM je v tomto státě nezákonná pod trestem odnětí svobody a finanční pokutou. Článek 333 trestního zákoníku (1995). Tento zákon je však uplatňován velmi zřídka.

5. Egypt (Egypťská arabská republika)

Vstoupil do OSN v roce 1945. Podle WHO zde *FGM* podstoupilo kolem 90% žen, v odlehlejších oblastech až 100% žen.

Typ *FGM*: nejčastěji *klitoridektomie*, v jižní části *infibulace*.

Konkrétní zákon zakazující *FGM* vytvořen není. Je zde přijat pouze výnos č. 261 Ministerstva zdravotnictví a populace z roku 1996, který tuto praktiku zakazuje, s výjimkou lékařského předpisu a pouze ve spolupráci s porodníkem.

6. Eritreia

Leží ve východní Africe, při pobřeží Rudého moře. Vstup do OSN v roce 1993. Podle odhadů WHO zde *FGM* podstoupilo 95% žen.

Typ *FGM*: *klitoridektomie*, *excize* a v oblastech sousedících se Súdánem a Somálskem převážně *infibulace*.

Konkrétní zákon zakazující *FGM* vytvořen není. Národní unie eritrejských žen (National Union of Eritrean Women) a Ministerstvo zdravotnictví však proti *FGM* bojuje všeobecně vzdělávacím programem.

7. Etiopie

Tento východoafrický stát vstoupil do OSN v roce 1945. Podle odhadů WHO zde *FGM* podstoupilo 90% žen.

Typ *FGM*: zaznamenány všechny formy, převažuje „*sunna*“ (45%).

Zákon, jenž by potíral *FGM* vytvořen není, ústava pouze zakazuje poškozující tradiční praktiky. V posledních letech byla v Etiopii navržena nová národní politika a strategie ohledně zdraví, vzdělání a ženské problematiky.

8. Gambie

Gambijská republika, ležící při pobřeží Atlantského oceánu, vstoupila do OSN v roce 1965. Podle WHO zde *FGM* podstoupilo 60% - 90% žen, v závislosti na jednotlivých oblastech.

Typ *FGM*: *klitoridektomie* a *excize*, *infibulace* jen zřídka.

Zákon zakazující *FGM* vytvořen není. Působí zde Národní výbor pro kontrolu obřízky (*The National Excision Control Committee*).

9. Ghana

Západoafrická Ghana vstoupila do OSN v roce 1957. Podle WHO zde *FGM* podstoupilo 30% žen.

Typ *FGM*: *excize*, praktikována však pouze ve dvou regionech, v severovýchodním a severozápadním. V ostatních regionech je zaznamenána pouze u přistěhovaleckých komunit.

Vykonávání *FGM* je v tomto státě nezákonné pod trestem odnětí svobody a finanční pokutou. Boj proti *FGM* je obsažen v Článku 26(2) Ústavy z roku 1994

a v Trestním zákoníku: 1994 zákon 484, jako dodatek trestního zákoníku z roku 1960.⁵³

10. Guinea

Stát v západní Africe při pobřeží Atlantského oceánu. Do OSN vstoupil v roce 1958. Podle údajů WHO zde *FGM* podstoupilo 70% - 90% žen.

Typ *FGM*: zaznamenány všechny formy. Zárok prováděn ženám ve věku mezi patnáctým a padesátým rokem.

Článek 265 trestního zákoníku *FGM* zakazuje. Působí zde Národní výbor pro kontrolu obřízky (*NECC*).

11. Guinea Bissau

Tento samostatný stát, dříve součást Guiney, vstoupil do OSN v roce 1974. Podle WHO zde *FGM* podstoupilo 50% afrických žen. V muslimské oblasti je zárok prováděn u všech žen.

Typ *FGM*: *kliteridektomie* a *excize*.

Konkrétní zákon zakazující *FGM* vytvořen není. V roce 1995 byl příslušný návrh zákona parlamentem zamítnut. Také zde působí *NECC*.

12. Kamerun

Kamerunská republika, ležící ve střední Africe, vstoupila do OSN v roce 1960. Podle WHO zde *FGM* podstoupilo 5% - 20% žen.

Typ *FGM*: *klitoridektomie* a *excize*. Oba typy se provádějí převážně v jihozápadních a severních provinciích země.

---

⁵³ Pro představu, jak může být potírání *FGM* zahrnuto v legislativě, je zde uveden úryvek ze zmíněného zákona 484/1994 (29, 69A): „Kdokoliv obřezává, provádí infibulaci, nebo jinak znetvořuje celek nebo část malých nebo velkých stydkých pysků a klitorisu druhé osoby, páchá trestný čin a má být uznán vinným...“ *Inter-parliamentary Union: Legislation and other national provisions: Togo, Tunisia, Uganda, United Kingdom, United Republic of Tanzania, United States of America, Yemen, Zambia, Zimbabwe*. ©1996-2006 [cit. 20.6.2006]. Dostupné z: <<http://www.ipu.org/wmn-e/FGM-prov-t.htm>>.

FGM zde není ošetřena zákonem.

13. Keňa

Země vstoupila do OSN v roce 1963. Podle údajů WHO zde *FGM* podstoupilo 50% žen. V západní části Keňi se *FGM* téměř nevyskytuje. Na severovýchodě Keni mezi etnickými skupinami Somálců dosahuje *FGM* až 90%.

Typ *FGM*: *kliteridektomie* a *excize*, *infibulace* v severovýchodní části země. Tento zákrok zde většinou podstupují dívky mezi patnáctým a devatenáctým rokem, věková hranice se však snižuje.

FGM v Keni ošetřena zákonem není, ačkoli Presidentský dekret z roku 1982 tuto praktiku odsuzuje. Problematice *FGM* se věnuje i schválený návrh zákona z roku 2001 o dětech.

14. Libérie

Západoafrická Libérie vstoupila do OSN v roce 1945. Podle UNICEF zde zákroku *FGM* bylo podrobena 50% žen.

Typ *FGM*: *excize*.

FGM zde není ošetřena zákonem.

15. Mali

Země Mali vstoupila do OSN v roce 1960. Podle WHO zde *FGM* podstoupilo 94% - 96% žen. S výjimkou regionů *Gao* a *Timbukto* (*FGM* jen u 9.3% žen), je *FGM* prováděna po celém státě.

Typ *FGM*: *kliteridektomie* a *excize*, v jižní části státu *infibulace*. *FGM* zde praktikují všechny etnické skupiny.

FGM není ošetřena zákonem. Působí zde *NECC*.

16. Mauritánie (*Mauritánská islámská republika*)

Tento stát v severozápadní Africe vstoupil do OSN v roce 1960. Podle UNICEF se v Mauritánii podrobilo *FGM* 25% žen. U etnických skupin Soninke a Halpulaar se jedná o zákrok u 95.5% žen.

Typ *FGM*: *kliteridektomie* a *excize*. Také je zde častá symbolická obřízka za pomoci speciální směsi látek z akácie, používané na výrobu arabské gumy. Tato směs má zapříčinit zcvrknutí klitorisu.

FGM zde není ošetřena zákonem, její provádění je však zakázáno v nemocnicích. V červnu roku 1997 byl vládou založen Akční výbor proti *FGM*. Působí zde také *NECC*.

17. Niger

Západoafrický Niger vstoupil do OSN v roce 1960. Dle WHO zde *FGM* podstoupilo pouhých 5% žen.

Typ *FGM*: *kliteridektomie* a *excize* – ta je praktikována na malých dívkách.

FGM zde sice není samostatně ošetřena zákonem, ale článek 222 trestního zákoníku zmiňuje záměrné mrzačení a amputaci jako nezákonné pod trestem odnětí svobody a finanční pokuty.

18. Nigerie

Do OSN byla Nigerie přijata v roce 1960. Podle WHO zde *FGM* podstoupilo 25% žen.

Typ *FGM*: zaznamenány všechny formy.

Byl zde schválen návrh zákona na téma „Násilí proti ženám: *FGM*“. Působí tu *NECC*.

19. Pobřeží Slonoviny

Tento stát při pobřeží Guinejského zálivu vstoupil do OSN v roce 1960. Podle WHO zde *FGM* podstoupilo 60% žen.

Typ *FGM*: *excize*, prováděna dívkám mladším deseti let. *FGM* zaznamenána převážně v komunitách vyznávajících islám (80%).

FGM zde ošetřena zákonem není. V roce 1996 však Ministerstvo pro rodinu a ženy zahájilo proti *FGM* kampaň. I zde působí *NECC*.

20. Senegal

Tento stát byl do OSN přijat roku 1960. Podle UNICEF zde *FGM* podstoupilo 20% žen.

Typ *FGM*: *klitoridektomie* a *excize*.

FGM je v tomto státě nezákonná pod trestem odnětí svobody a finanční pokuty dle článku 299, trestního zákoníku ze dne 27.2.1999. Působí zde *NECC*.

21. Sierra Leone

Do OSN byla Sierra Leone přijata roku 1961. Podle WHO zde *FGM* podstoupilo 80% - 90% žen.

Typ *FGM*: *excize*.

FGM zde není ošetřena zákonem.

22. Somálsko

Tento stát, ležící na somálském poloostrově, vstoupil do OSN v roce 1960. Podle WHO zde *FGM* podstoupilo 98% žen.

Typ *FGM*: *infibulace*.

FGM zde není ošetřena zákonem. Navíc Institut pro vzdělávání žen (*Institute for Women's Education*), založený v roce 1984, který problematiku *FGM* zahrnoval do svého zdravotního programu, byl po institucionálním kolapsu vládou zrušen.

23. Středoafriická republika

Tato republika byla do OSN přijata roku 1960. Podle WHO podstoupilo *FGM* 20% - 50% žen.

Typ *FGM*: *klitoridektomie* a *excize*.

Zákon o *FGM* byl zaveden v roce 1996 . Roku 1989 byl vládou založen program zahrnující informační kampaň proti *FGM*, s názvem „Ženy, výživa - rozvoj pro děti“ (*Women, Nutrition – Development for Children*).

24. Súdán

Tento severoafrický stát vstoupil do OSN v roce 1956. Podle WHO zde byla *FGM* praktikována na 89% žen.

Typ *FGM*: kliteridektomie 15%, infibulace 85%.

Zákon o *FGM* byl údajně v Súdánu schválen, *Inter-Parliamentary Union (IPU)* však tento dokument ještě neobdržela. Také v Súdánu působí *NECC*.

25. Tanzanie

Země vstoupila do OSN roku 1961. Podle WHO se v Tanzanii podrobilo *FGM* 10% žen.

Typ *FGM*: *Excize* a *infibulace*.

FGM zde není ošetřena zákonem.

26. Togo

Do OSN bylo Togo začleněno v roce 1960. Podle WHO zde *FGM* podstoupilo celkově 12% žen. V rámci etnických skupin *Cotocoli*, *Tchamba*, *Mossi*, *Yanga* a *Peul* se jedná o 85% - 98% žen.

Typ *FGM*: *excize*.

Zákon o *FGM* byl údajně ve státě Togo schválen, *IPU* však tento dokument ještě neobdrželo. Proti *FGM* zde bojuje Národní výbor pro poškozující vliv tradic (*National Committee on Harmful Traditional Effects*).

27. Uganda

Východoafrická Uganda vstoupila do OSN v roce 1962. Podle WHO byla *FGM* praktikována u 5% žen.

Typ *FGM*: *kliteridektomie* a *excize*.

FGM zde není ošetřena zákonem.

28. Zair

Do OSN vstoupil tento středoafriický stát roku 1960. Dle WHO zde bylo podrobena *FGM* 5% žen.

Typ *FGM*: *kliteridektomie* a *excize*.

Ani v Zairu není *FGM* legislativně ošetřena.

2.7 Výskyt *FGM* mimo africký kontinent

Praktikování *FGM* však není záležitostí pouze afrického kontinentu. Na středním Východě, například v Ománu, Jemenu, Bahrainu a Spojených arabských emirátech, se na ženách provádí taktéž. Jak už bylo při základním dělení *FGM* uvedeno, v případě muslimských oblastí se jedná pouze o jediný typ - *klitoridektomii*, nazývaný (z výše uvedených důvodů nazývaný *sunna*).

Dále se s ženskou obřízkou můžeme setkat také v některých částech Asie. V Indii, na Šrí Lance, v Indonésii a Malajsii byl rituál ženské obřízky zredukován a na pouhé napíchnutí klitorisů jehlou, po níž se nechá odkapat jen malé množství krve.⁵⁴ V tomto případě se ale už nejedná o žádný invazivní zákrok, pouze o splnění základního iniciačního rituálu.

Velká migrace obyvatelstva, hlavně v posledních desetiletích 20.století, způsobila, že se tradiční *FGM* začala rozšiřovat i do států, kde nebyla nikdy v historii praktikována. Přistěhovalci se usazují především v Evropě, Kanadě, Spojených státech amerických a Austrálii. Staré tradice se s migranty přesunuly do cílových

---

⁵⁴ HOUSA, D., *Obřízka*, str.541.

zemí a mnohdy bývá podezření, že se provádějí nadále. Tato problematika se doposud nedostala do povědomí široké veřejnosti, avšak v rámci jednotlivých zemí byly vytvořeny zákony, jež pojímají *FGM* u dívek mladších osmnácti let jako trestný čin.

V České republice problém *FGM* u přistěovaleckých komunit zatím legislativně ošetřen není. Dá se však předpokládat, že by takovýto zákrok byl klasifikován jako trestný čin úmyslného ublížení na zdraví.

2. 8 Snahy o zamezování *FGM* na mezinárodní úrovni

Tato kapitola by měla posloužit předně jako letmé seznámení s mezinárodními organizacemi, které se problematikou *FGM* zabývají a které se aktivně zapojily do boje proti jejímu praktikování. Jsou to: *OSN*, *UNICEF* a *WHO*. V jednotlivých podkapitolách jsou organizace stručně prezentovány a především je vždy uvedeno několik citací ze schválených výnosů a zákonů, které se nějakým způsobem týkají práv žen a tím i odsouzení *FGM*. Z uvedených citací vyplývá rozpor mezi přijatými ustanoveními (z výše uvedených statistik je zřejmé, že všechny zkoumané africké státy jsou členy *OSN*) a jim odporující praxí.

Po přehledu světových nevládních organizací následuje stručný přehled nedávných aktivit nevládních organizací a nejdůležitějších konferencí, zabývajících se tematikou prevence proti *FGM*.

2. 8. 1 Aktivity Organizace spojených národů (OSN) ohledně lidských práv žen v Africe

Za nejdůležitější pilíř k argumentům snažícím se zamezit *FGM* nám slouží *Všeobecná deklarace lidských práv (UDHR⁵⁵)*, která byla přijata Valným shromážděním OSN 10. prosince 1948. I když doposud nebyla na mezinárodní úrovni uznána jako právně závazná, ovlivnila za dobu své existence ústavní práva mnoha států. Z perspektivy *FGM* je velmi podstatný Článek 5: „*Nikdo nesmí být mučen, nebo podrobován krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu*“.⁵⁶

Na Všeobecnou deklaraci základních práv navazuje *Mezinárodní listina lidských práv*. Jedná se o závaznou právní normu schválenou Valným shromážděním Organizace spojených národů (OSN) v roce 1976 a zakotvující práva Všeobecné deklarace lidských práv. Na citovaný Článek 5 Všeobecné deklarace lidských práv navazuje *Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení*, ustanovená 10. prosince 1984 v New Yorku.⁵⁷

Tato Úmluva má na zřeteli také *Deklaraci o ochraně všech osob před mučením a jiným krutým nelidským či ponižujícím zacházením nebo trestáním*, přijatou Valným shromážděním Organizace spojených národů 9. prosince 1975.

V Úmluvě je v souvislosti s *FGM* zásadní Článek 1, kde je definován pojem „mučení“, charakteristika a projevy takového jednání.⁵⁸ Pro upřesnění si dovoluji citovat související Článek 4 Úmluvy: „*Každý stát, který je smluvní stranou této Úmluvy, zajistí, aby všechny akty mučení byly trestnými činy podle jeho trestního zákona. Totéž platí pro pokus mučení a pro jednání kterékoli osoby, která představuje*

---

⁵⁵ Universal Declaration of Human Rights.

⁵⁶ *Universal Declaration of Human Rights*. United Nations (All Human Rights for All, 1948-1998). [cit. 20.7.2007]. Dostupný z URL: <<http://www.un.org/Overwiev/rights.html>>.

⁵⁷ *Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení*. Vláda ČR: Rada vlády ČR pro lidská práva. [cit. 8.8.2007]. Dostupný z URL:<<http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=20135>>.

⁵⁸ Tamt.

*spolupachatelství nebo účastnictví na mučení. 2. Každý stát, který je stranou této Úmluvy, je povinen stanovit za tyto trestné činy odpovídající tresty s přihlédnutím k jejich závažnému charakteru“.*⁵⁹

Organizace spojených národů též vystavila *Protokol o ženských právech v Africe*.⁶⁰ S výzvou k širší podpoře tohoto protokolu byla v roce 2004 zakončena i mezinárodní konference v Nairobi, jejímž hlavním tématem bylo právě rituální mrzačení žen, především ženská obřízka. Výzva uvádí: „*Je třeba najít nejvhodnější postupy, jak zákonem zamezit obřízce“; „jde o znásilnění práv žen a dívek a útok na jejich lidskou důstojnost, jež nemá oporu v žádném náboženství.“*⁶¹ Protokol o ženských právech v Africe ratifikovaly zatím jen tři země a to Rwanda, Libye a Komorské ostrovy.⁶²

V souvislosti s aktivitami OSN zaměřenými na potírání *FGM* je třeba zmínit *Dětský fond OSN (UNICEF)*, který byl při OSN založen v roce 1946. Jeho úkolem je pomoc rozvojovým zemím při zlepšování podmínek dětí a mládeže. V rámci problematiky *FGM* hraje UNICEF velmi důležitou roli při mezivládních jednáních afrických států ohledně *FGM* a také v případě intenzivní osvěty. Společně s OSN a WHO obstarává a zpracovává veškeré statistiky týkající se praktikování *FGM* v Africe.

---

⁵⁹ Tamt.

⁶⁰ BBC: *Ženskou obřízku vytlačí v Africe zákony*. Novinky.cz, 24.9.2004. [Cit. 27.6.2006]. Dostupný z URL:<http://www.novinky.cz/zena/zdravi/zenskou-obrizku-vytlaci-v-africe-zakony_40607_8i45l.html>.

⁶¹ *Female Genital Mutilation and Health Care: Current Situation and Legal Status*. Compiled ,2000, [cit. 20.7.2007]. Dostupný z URL:<<http://www.cwhn.ca/resources/fgm/fgm-en.pdf>>.

⁶² Tamt.

2. 8. 2 Aktivity Světové zdravotnické organizace (WHO)

Světová zdravotnická organizace byla založena v roce 1946 a její sídlo evropské kanceláře je v Kodani. Společně s OSN a UNICEF je zapojena také do aktivit potírajících *FGM*. Tento zárok WHO naprosto odmítá a nepřipouští jej ani v případě, že by byl prováděn lékaři za dobrých hygienických podmínek.

Hlavní aktivity WHO v boji proti *FGM* jsou rozděleny do tří oblastí.⁶³ Tou první je rozvoj obhajoby a diplomacie. Společně s dalšími nevládními organizacemi se WHO podílela na *Regionálním plánu ke zrychlení eliminace FGM*, který by měl podpořit snahy na celosvětové, regionální i státní úrovni. Na základě těchto aktivit již v několika afrických státech vznikají národní plány založené na strategii prevence.

Druhá oblast se zaměřuje na výzkum a rozvoj. WHO zkoumá kroky a postupy jednotlivých zemí ohledně prevence proti *FGM* a organizuje školení pro terénní pracovníky v nejpostiženějších lokalitách.

V třetí oblasti se WHO podílí na šíření osvětových materiálů a poskytuje školení pro lékařské pracovníky (ošetřovatelství, porodnictví ad.).

2. 8. 3 Mezníky v rámci celosvětové kampaně proti *FGM*

V souvislosti s diskuzemi ohledně *FGM* a mezinárodního úsilí o její zákaz na africkém kontinentě je potřeba zmínit důležité mezníky, které v posledních letech napomohly k větší informovanosti ohledně trvajících provozování *FGM* a k řešení tohoto problému.⁶⁴ V červenci roku 2003 byl na konferenci Africké unie (*AU*)

---

⁶³ Female Genital Mutilation. WHO. ©2007. [cit. 20.7.2007]. Dostupný z URL: <<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs241/en/>>.

⁶⁴ Následující údaje pochází především z webového článku na stránkách *Harvard International Review*: Buckwalter, Rebecca. *No End in Sight: Female Mutilation Unabated*. From: *International Health*, Vol. 27(1) © 2005, poslední revize 8.8.2007. Dostupné z: <<http://hir.harvard.edu/articles/1310/>>.

v mozambickém Maputo navržen Protokol o právech afrických žen (*Maputský protokol*),⁶⁵ který měl být připojen k africké listině lidských a občanských práv. V článku 5 je jasně formulovaný požadavek, aby byly veškeré formy FGM odsouzeny a potírány. Díky 12 hlasům proti tento protokol Africkou unií přijat nebyl. Až do roku 2005 byly pouze tři africké země, které Maputský protokol ratifikovaly, ačkoli ve 14 státech již byla FGM uznávána jako nezákonná.

Velmi významnou byla Mezinárodní konference o FGM, konaná v keňském Nairobi v srpnu 2004.⁶⁶ Kromě 14 členských afrických zemí se konference zúčastnili také zástupci UNICEF a několika evropských států. Ta měla připravit vhodnější podmínky pro schválení protokolu a skončila jen jeho přijetím. O měsíc později bylo ratifikace konečně dosaženo díky odsouhlasení 15 členských zemí, tedy potřebného minima.

Vzhledem k tomu, že je mnoho důvodů, proč se *FGM* vykonává, stojí zastánci lidských práv a svobod před velmi těžkým úkolem.

Tradice *FGM* zasahuje do ženského života také sociálně a ekonomicky. Jelikož samotné ženy mají v Africe a blízkém východě oproti mužům značně nerovnoprávné postavení, a je na ně pohlíženo především jako na matku a opatrovnici dětí a rodiny, nedodržení tradice by jim jakýkoli společenský význam mohlo znemožnit úplně.

Je tedy těžké nalézt způsoby, které by mohly tradici ženské obřízky nabourat, zastavit nebo alespoň omezit. WHO a dětský fond OSN UNICEF ve spolupráci se státními a nevládními organizacemi se snaží *FGM* zamezit programy osvěty.⁶⁷

---

⁶⁵ Plné znění tohoto dokumentu je možné stáhnout ve formátu PDF. Poslední revize 8.8.2007. Dostupné z: <www.unicri.it/wwd/trafficking/legal_framework/docs/protocol_om_rights_of_women_in_africa.pdf>

⁶⁶ Podrobněji o konferenci viz Bonino, Emma. *International Conference on Female Genital Mutilation*. © 2004, poslední revize 8.8.2007. Dostupné z: <www.emmabonino.it/campagne/stopfgm/nairobi/list.php>.

⁶⁷ *Female Genital Mutilation*. Programmes to date: What Works and What Doesn't, Department of Women's Health, World Health Organization, 1999, str.24.

2.9 Ostatní formy mutilací nad rámec FGM

V tomto případě se již nejedná o tradiční způsoby FGM popisované v předcházející kapitole, podle rozdělení WHO. Jedná se o nespočet jiných mutilací a speciálních úkonů spojených s ženským pohlavím, ve kterých se z velké části chirurgické zásahy vynechávají, jako například umělá deflorace, introcise⁶⁸, či různé praktiky natahování.

Původní obyvatelé střední Austrálie, mají pro ženy neobvyklý iniciační rituál. Věří že žena otěhotní, pohlavním stykem jakoby s duchem, v nevědomosti, že k tomu přispívá mužovo sperma. U těchto domorodců začíná proces zasvěcování do pohlavního života v čase, kdy pohlavně dospějí. Když dospěje dívka, musí odejít do buše a být v osamocení v iniciační chýši. Staré ženy ji pak připraví na to, co ji čeká a seznámí ji s mýty a obřadními písněmi. Zasvěcovaná dívka je pak násilím odvedena na odlehlé místo, větším počtem mužů, kde ji prsty rozevírají vagínu jeden za druhým. Tím ji deflorují. Poté s ní má každý muž pohlavní styk, ale jejich sperma nesmí proniknout do pochvy. Dívka ejakuláty shromažďuje a později je při slavnostním obřadu vypije. Tak vstoupí mezi dospělé ženy a má dovoleno se pohlavně stýkat s mužem, který se má stát jejím manželem.⁶⁹ X

Jiná skupina původních obyvatel střední Austrálie koná iniciační obřad „Athna ariltha kuma“, což doslova znamená rozříznutí pochvy. Zasvěcovači, mužského pohlaví, nařezávají pomocí speciální destičky dívce panenskou blánu. Věří že, v destičce sídlí duch. Po zasvěcení je dívka pomalována směsí tuků a rudé hlíny. Její pomalování symbolizuje, že se zbavila panenství a může vést normální pohlavní život.

---

⁶⁸ „intocise jako určitý protipól infibulace je umělým rozšiřováním (dívčí) vagíny“ cit. VRHEL, F., Antropologie sexuality: Sociokulturní hledisko. Panoráma biologické a sociokulturní antropologie, Brno: Masarykova universita v Brně, Nauma, 2002.str.25.

⁶⁹ RYVOLOVÁ, A. Lidé z doby kamenné. *Magazín Koktejl*, 2003, roč. 12, č. 10, str.97. X

Další skupina Australců narušuje dívkám, které ještě nemenstruovaly, vnitřní stěny vagin, dokud dívka nezačne krváčet, v předpokladu, že tím dívka menstruat začne.⁷⁰

Další zajímavý tradiční zvyk je praktikován středoaustralským kmenem Dieri. Při zásnubách je dívka vložena do pochvy část předkožky, vyříznutá z penisu budoucího manžela. Také jsou budoucí manželce useknuty dva články prstů jako důkaz toho, že je žena zralá pro manželství.

U kamene Yungarů, taktéž původních obyvatel australského kontinentu, jsou dívky týden před svatbou deflorovány dvěma staršími ženami. Je to zjišťovací proces, kdy se potvrzuje dívčina nedotknutelnost mužem. Pokud ženy zjistí, že dívka nebyla pannou, mohou být nad dívkou vyneseny těžké tresty, počínaje hladovkou, zmrzačením, nebo může být dívka dokonce usmrcena.⁷¹

Každá dívka jihoafrického kmene Lenge, je uměle deflorována pro tyto účely speciálně vyrobeným nástrojem ze zvířecích rohů či parohů. Tento násilný a bolestivý zákrok, může mít mnohdy následky zmrzačeného genitálu. V období, kdy se jí tyto úkony provádějí je prostřednictvím magických formulí a zaříkávaadel poučována o plodnosti a sexuálním životě.⁷²

Vytahování a zvětšování stydkých pysků a klitorisu je zaznamenáno u Afrického kmene Venda, kde si dívky tuto mutilaci mají způsobovat sami, na ostrově Pohnpei v Mikronesii, jim tyto změny způsobují povětšinou starší impotentní muži, tím, že jejich genitály sají, štípají nebo bijí. Popřípadě se dívkám zvětšuje pohlaví pomocí jedu červených mravenců, kteří se nasazují přímo do vulvy. Posléze se provede rituální očista koupelí ve vodě. Touto ceremonií je ukončen iniciační rituál a dívka je tak přijata mezi dospělé ženy.⁷³

---

⁷⁰ VRHEL, F. *Antropologie sexuality: Sociokulturní hledisko*. Panoráma biologické a sociokulturní antropologie, Brno: Masarykova universita v Brně, Nauma, 2002, str.25.

⁷¹ PONDĚLÍČEK, I.-PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ, J. *Lidská sexualita, jako projev přirozenosti a kultury*. Vydání 2., doplněné. Praha: Avicenum-zdravotnické nakladatelství, 1974 .str.83.

⁷² PONDĚLÍČEK, I.-PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ, J. *Lidská sexualita, jako projev přirozenosti a kultury*. str.58 – 59.

⁷³ Tamt.

3. Nástin dalších rituálních zásahů do ženského těla

3.1 Vosí pasy v Evropě

Celý kulturní svět řeší otázku co je krása a každý má o kráse svoji představu. To platí alespoň pro současnost. Z evropské historie je však patrné, že tomu tak vždy nebylo. Určité formy nebo vzory oblékání se a kosmetického upravování byly především v aristokratických a měšťanských vrstvách značně rozšířeny. Bylo nemyslitelné se těmto obecným módním trendům vyhnout.

Ženská móda v Evropě již od raného středověku, s vyvrcholením v 17. až 19. století, obnášela značná zdravotní rizika. Těla byla sešňěrována šňěrovačkou – korzetem, už dvanáctiletým dívkám. Pomocí šňěrovačky bylo možné snížit obvod pasu až na pouhých čtyřicet centimetrů.⁷⁴ Móda začala být tyrankou a dostala tělo ženy do velkého nebezpečí. Ideál krásy byl vypůjčen od vos a přirozený přechod kyčlí k horní části těla byl zapovězen. Působením šňěrovačky či korzetu se orgány v hrudním koši a dutině břišní stlačují, což způsobuje jejich vytlačování do nepřirozených poloh, zároveň s tím je spojen špatný krevní oběh.⁷⁵ Deformovaný hrudní koš a stlačené plíce bránily v dýchání, krevní oběh se porušoval a to bylo příčinou častého omdlávání.⁷⁶ Šňěrovačka se také mohla stát příčinou vážných zdravotních komplikací, například takzvaná „šňěrovačková játra“, kdy v místě tlaku zaniká jaterní tkáň a vytváří se jizevnaté rýhování. Neustálé stlačování žaludku mělo za následek trvalou zácpu, hemeroidy a žaludeční a střevní katary, negativně byly ovlivněny také ledviny a především pohlavní orgány, kdy deformace těla měla příčinu v častých potratech nebo předčasných porodech.⁷⁷

⁷⁴ Viz. Obrazová příloha, obr. 2. SPRINGEROVÁ, J. *Domácí lékařka*. 6.vydání, nakladem Raimunda Marka, knihkupectví Děčín., str.138.

⁷⁵ SPRINGEROVÁ, J. *Domácí lékařka*, str.137 – 142.

⁷⁶ RYCHLÍK, Martin. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. str.18.

⁷⁷ SPRINGEROVÁ, J. *Domácí lékařka*, str.143.

3.2 Tetování

3.2.1 Charakter, funkce a základní typy tetování

Jedná se o kresby, obrazce a ornamenty vytvářené na tělo vpravováním, pokud možno trvalým barvivem do kůže nositele.

„Původní tahitské slovo *tatau* znamenalo „označovat“, spřízněné samojské *tautau* značilo „kreslit“ a i malajské *tatu*, výraz pro „ránu“, nebylo významově ani etymologicky příliš vzdáleno.“⁷⁸ Tyto výrazy daly základ pro dnes používané slovo „tetování“.

Tetování je prastará technika zdobení těla rozšířená téměř po celém světě, ač se formou a vzory v různých kulturách liší, obnáší také širokou škálu funkcí a významů, které se mohou překrývat.

V první řadě se jedná o funkci estetickou. Ozdobit a nevšedně zkrášlit své tělo příjemnými obrazci a tím se zvýraznit, popřípadě tetováním nahradit oděv a pomyslně zakrýt svoji nahotu. Také se mohlo jednat o důmyslné zastrašování v boji. S funkcí estetickou je spojena i funkce erotická, ve snaze těmito obrazci záměrně upozornit a zvýraznit různé tělesné partie. Prostřednictvím obrazců dávat najevo své názory bez potřeby verbální komunikace, či se identifikovat s různými komunitami a kulturami a určovalo také společenské postavení. Funkce terapeutická, která má za úkol zmírňovat bolesti.

Tetování je spojováno také s náboženskými potřebami, kdy se pomocí obrazců a symbolů vytváří osobnější vztah potetovaného s nadpřirozeným světem. Tetování má také důležitou úlohu ve spojitosti s magií, kdy mají speciální obrazce nadpřirozené jevy přímo ovládat. Magická funkce ve smyslu ochrany před nebezpečím, například před zlými duchy či neplodností, nebo ve smyslu prevence, například v zajištění ochrany válečníků v boji. Také mohlo příznivě ovlivňovat pozdější posmrtné bytí.

---

⁷⁸ RYCHLÍK, M. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*, str. 27.

Důležitá je také zmínka o totemických kulturách, které si symbol svého totému zobrazovaly přímo na svá těla.⁷⁹ Další funkci tetování můžeme najít v přechodových rituálech, tedy například v iniciaci, kdy potetování těla značí dospělost.

Tetování rozdělujeme na tři hlavní typy:⁸⁰ černé (tmavé), polychromové a jizvové.⁸¹

3. 2. 2 Historický přehled

Zmrzlé tělo pravěkého muže nalezeného v roce 1991 v Ötzském údolí v rakouských Alpách, jevílo známky tetování. Tento „Ledový muž“, který žil podle odhadů před 5100 až 5300 lety, měl po celém těle vytetované různé množství čárek a dva ornamenty podobné kříži. Tetování bylo běžné i v Egyptě už od období Staré říše. Odtud se pravděpodobně tetování rozšířilo do Evropy, jižní Asie, Číny, Barmy a Japonska, odtud na Filipíny, do Indonésie, tichomořských ostrovů a také na Nový Zéland.

V Evropě bylo tetování běžné u Keltů, Galů a Skotů. Řekové v době antiky označovali tetováním pouze své otroky.⁸² Římané vnímali ozdobné tetování jako barbarské a také používali tetování pouze na označování svých otroků a zločinců. Sasové používali tetování k pokrytí svých těl rodinnými znaky. Před vpádem Normanů roku 1066, se v Anglii tetování používalo, ale Normané jej považovali za společensky nepřijatelné a tetování z této oblasti vymizelo. Teprve až v roce 1691, anglický mořeplavec a pirát, William Dampier přivezl do Anglie tak zvaného

vlastně
zmačky!

⁷⁹ „Indiáni Matsesové ze severovýchodního Peru věřili, že podobá-li se člověk jaguárovi, získá veškerou jeho sílu a lovecké dovednosti – proto si všichni dospělí příslušníci kmene zdobili obličej tetováním, které má jaguáří tlamu napodobit.“ RYCHLÍK, M. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*, Str.47 – 48.

⁸⁰ Tamt., str. 27.

⁸¹ „SKARIFIKACE – povrchové nařezávání pokožky, ozdobné vyřezávání jizev, do nichž se vkládalo peří, prach, barva atd.“ RYCHLÍK, M. Tamt., str. 298.

⁸² DODDS., E.R. *Řekové a iracionálně*. Přeložil O. Prokop. Praha: Oikomenh, 2000. ISBN 80-7298-011-4. Str.149.

„malovaného prince“, původního obyvatele tichomořských ostrovů, který byl pro svoji neobvyklost vystavován veřejnosti jako cirkusová atrakce.

Definitivní návrat tetování do Evropy se uskutečnil teprve v roce 1771 po příjezdu kapitána Jamese Cooka (1728-1779) z oblasti Indonésie. James Cook se o tetování a vzory používané v tichomoří, velmi zajímal. Pro příklad přivezl do Anglie tetovaného domorodce. Takto byla evropské společnosti představena jiná kultura a tetování, v tomto případě obličejové tetování novozélandského Maora. Tetování je příkladem, jak vzdálené národy mohou ovlivnit evropskou kulturu. Velmi oblíbené se tetování stalo hlavně u námořníků. Také námořníci Jamese Cooka byly zasaženi touto novou módou. Vznikaly námořnické symboly a motivy. Želva symbolizovala, že námořník přeplul rovník, kotva znamenala plavení se po Atlantiku. Velmi oblíbený byl vytetovaný obraz Ježíše Krista, kdy námořníci věřili, že je ochrání proti bičování za prohřešky. Posléze se stalo zvykem nechávat se tetovat v každém přístavu, tak si vytvořili na kůži podstatě deník. Čím více potetovaný, tím více zcestovalý.⁸³

V neposlední řadě také nesmíme zapomenout, že ač se nejedná o žádný rituální zákrok, stalo se tetování známé také díky druhé světové válce. Lidé patřící do židovské kultury a jiných etnik určených k vyhlazení, byli v koncentračních táborech označováni čísly, která se na jejich paže tetovala. To však samozřejmě již s funkcí rituální má pramálo společného.

Mezníkem v oblibě tetování byl v devadesátých letech devatenáctého století, až vynález tetovací jehly, Američana Samuela O'Reillyho. Původní technika vpichování byla dosti zdlouhavá a tetovací jehla tuto dobu značně zkrátila. Tetovací jehla se pohybuje velmi rychle, ve frekvencích tři tisíc vpichu za minutu. Barva je vpichována po pokožku, do škáry, tedy hlubší vrstvy kůže, tak aby bylo zajištěna trvanlivost tetování.

Pokud je člověk provádějící tetování méně obratný, může proniknout až do další vrstvy kůže, podkoží, které spojuje kůži s hlouběji uloženými orgány což může

---

⁸³ RYCHLÍK, M. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*, str.232 – 235.

zapříčinit záněty, zjizvení a nadměrné krvácení. Nebezpečím při tetování jsou také choroby přenosné krví, například hepatitidy a v dnešní době i virus HIV.

3. 2. 3 Příklady tradičního tetování (Maorové, Mentawaiové, kmeny Nágů)

3. 2. 3. 1 Maorové

Mezi dvanáctým až čtrnáctým stoletím se ze střední Polynésie začali přemisťovat na Nový Zéland předkové Maorů a asimilovali se s původním obyvatelstvem. Nálezy kostěných nástrojů k tetování z konce prvního tisíciletí nasvědčují, že se tato zdobící technika používala na Novém Zélandu již před jejich příchodem.

Ve smyslu zásahů do těla je pro Maory tetování nejtypičtější. Nejčastější je u mužů i žen tohoto kmene tetování převážně na obličeji. Vzory mají muže povzbudit v boji a učinit je tak pro ženy přitažlivějšími.

Ženy si nechávaly tetovat převážně jen bradu a rty, někdy i čelo. Obrazce v těchto místech sloužily ke zmírnění viditelných projevů emocí, hlavně při pláči.⁸⁴ Smyslem tohoto zkrášlování bylo také naznačení postavení v kmenové hierarchii. K odlišení smyslu používali ženy jiných vzorů než muži. Ti měli tetování na bradě, tvářích, čele, ale hlavně kolem rtů, které si zvýrazňovali jasně modrou barvou a dále pak na stehnech. U mužů se jednalo hlavně o účel zastrašení protivníka v boji⁸⁵ a také odznakem jejich věhlasu.⁸⁶

Ornamenty se nejdříve načrtly na tvář uhlem, posléze začal odborník na tetování pracovat. Za pomoci jemně vybroušeného dláta z kosti albatrosa a palice vyrýval

---

⁸⁴ LESAŘOVÁ, J. *Hongi: Setkání s Maory*. Praha, 2005. Rigorosní na Filozofické fakultě UK na katedře teorie kultury. Vedoucí práce Zdeněk Uherek, kap. 13.4.1.

⁸⁵ RYCHLÍK, M. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*, str.104.

⁸⁶ Viz obrazová příloha, obr. 3 a obr. 4.

lehkým klepáním požadovaný motiv. Posléze se zubatým dlátem zanesla do ran barva. Proces tetování však díky otokům, bolesti a zanícení ran trval velmi dlouho.

V roce 1828 se britský cestovatel John Rutherford vrátil do Anglie z cest po Novém Zélandu, kde se setkal se skupinou Maorů, kteří ho zajali a násilně potetovali. Prohlásil, že ho údajně rituálně tetovali po dobu několika hodin a on během tohoto výkonu ztratil bolestí vědomí. Když procitl, neviděl. Z tohoto zásahu se zotavoval několik týdnů. Jeho tělo bylo potetováno celé. O pravdivosti této události se ale vedou spory.

3. 2. 3. 2 Mentawai

Kmen Mentawai žije v neprostupných pralesích malého ostrova Siberiut, západně od indonéského ostrova Sumatra.⁸⁷ Ještě před čtyřiceti lety byli tito lidé obávanými kanibaly. Vzhledem k neprostupnosti džungle, ve které žijí, se do této oblasti nedostali žádní misionáři, kteří by tuto původní kulturu mohli ovlivnit. Kmen Mentawaiů se výhradně živí lovem a chlebem z mouky, vyrobené z dužiny ságové palmy.⁸⁸

Mentawaiové věří, že každý živý tvor má ducha, o kterého musí být dobře postaráno. Je nutné se o své tělo starat, aby se duši v těle líbilo a neměla potřebu z těla odejít. Z tohoto důvodu nechávají svá těla tetovat různými vzory a linkami na hrudi, pažích a nohou.⁸⁹ Ač se tetováním vyznačují hlavně šamani a náčelníci, jsou takto vyzdobeni i jinak privilegovaní členové kmene. Ženy mívají nad prsy pevně uvázanou ozdobnou šňůru, která zapříčiňuje stažení jejich poprsí dolů.⁹⁰

Tento kmen je však specifický nejen svými rituály tetování, ale také tím, že si všichni jeho členové obrušují své zuby do špiček. K tomuto obrušování používají

---

⁸⁷ Viz. Obrazová příloha, obr. 5 a obr. 6. LACINA, D. Siberiut: Ostrov lidojedů. *Lidé a Země*, 2004, roč. 53, č.10, str. 22 a 23.

⁸⁸ LACINA D. Siberiut – ostrov lidojedů, *Lidé a Země*. 2004, roč. 53, č.10, str. 22 – 27.

⁸⁹ RYCHLÍK, M. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*, str.142.

⁹⁰ Tamt.

důmyslně vyrobený nástroj zvaný *pijačot*, který může brousit mnohdy až šest zubů obou čelistí naráz. Po zákroku jsou zuby velmi precitlivěné, a z toho důvodu muž nebo žena nemohou několik dní jíst. Bolest se údajně po dalších dnech vytratí.⁹¹

3. 2. 3. 3 Kmeny Nágů

Jedná se o kmeny známé spíše pojmenováním „Lovci lebek“. Žijí ve východní Indii, v oblasti svazového státu Asam. Nágové se rozdělují do několika kmenů. Skupin těchto kmenů je více a liší se svoji zdobností. Důraz je kladen právě na tetování.⁹²

Tetování se u tohoto kmene Ao považuje za výhradní právo žen. Muži Ao se nikdy netetovali. V ostatních kmenech Nágů byli muži tetováni, jen pokud byli úspěšní.⁹³ Smyslem tohoto tetování bylo původně nejen odlišení se od ostatních skupin a kmenů a tím prokázat svojí příslušnost, ale také iniciace do společnosti.

V dospívání se dívkám Nágů vpichují do kůže různé obrazce. Na bradě čtyři svislé čárky, na hrudi, ramenou a zápěstí vzory v podobě vidlic, šipek a kosočtverců. Kolem lýtek se jim vinula dlouhá vytetovaná čárka. Dokonale vyzdobit tělo trvá až pět let. Po skončení základní etapy tetování je dívka považována za právoplatného člena společnosti a svého rodu. Bývá tradicí, že jsou dívky podobného věku tetovány ve stejné roční době, především v chladnějším zimním období, kdy se rány po vpichování lépe hojí.

Obrazce se nejdříve na tělo vyznačí. Vpichy jsou prováděny pomocí svazečku rákosových trnů, které jsou namáčeny do barviva z mízy stromu „*naphti*“. Po skončení operace se rány ještě jednou potřou tímto barvivem. Celý průběh vpichování

---

⁹¹ JAHODA, P. *Nazí a divocí: Nejdivočejší místa světa. Expedice z let 1997 – 2001*. 1.vyd. Praha: Mladá fronta, 2001, str.210.

⁹² GANGLIOVÁ, M. *Putování za lovci lebek*. Praha: Orbis, 1970, str.127-136.

⁹³ RYCHLÍK, M. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*, str.147.

je nesmírně bolestivý a často se stává, že způsobí otravu krve a někdy i smrt.

Američtí misionáři tento způsob tetování zakazovali. Pokud dívka ještě potetovaná nebyla, nebyl ani problém přejít na křesťanskou víru. Díky dlouhodobému působení misionářů se od těchto tradic začíná u kmenu Nágů upouštět.

3.3 Piercing

3.3.1 Charakter, tradice a výskyt piercingu

Piercing je označení pro probodávání a propichování lidského těla, za účelem vpravit do takto vzniklých otvorů různé ozdoby či předměty.

Nejčastější forma piercingu, je propichování ušních lalůček, která je rozšířena po celém světě. Zmrzlé tělo „Ötziho“, pravěkého muže nalezeného v roce 1991 v rakouských Alpách, jevílo známky nejen tetování, ale měl propíchnuté i ušní lalůčky, přičemž otvory byly rozšířené na 7 – 11 milimetrů.

Uši byly většinou propichovány z rituálních důvodů. Primitivní kmeny tehdy věřily, že skrze ucho do těla vcházejí zlí duchové, kteří nesnášejí kov. Proto si tito lidé dělali do ušních boltců díry, ve víře, že v nich zavěšené kovové náušnice je před zlými duchy ochrání. V mnoha společnostech se rituálně propichovaly ušní lalůčky při iniciacích do dospělosti. V dobách římské říše se nosily kruhové náušnice jako symbol bohatství. Na Borneu je tradiční, že matka i otec propíchnou dítěti každý jeden ušní boltce, jako symbol závislosti dítěte na rodičích. V dnešní době, se tradičně ušní boltce propichují malým děvčátkům, jako symbol odlišnosti od chlapců a k zvýraznění jejich krásy.

Ještě jednou se vrátíme ke kmenům Nágů, kde kromě tetování nalezeneme i praktikování piercingu. Typickým šperkem Nágů jsou náušnice „Tongobang“ ve tvaru obdélníků o velikosti čtyř na šest centimetrů, které se vkládají do ušních boltců a značně je tak vytahávají. Tyto náušnice jsou vyrobeny z křišťálu s kulatým otvorem uprostřed. Ušní boltce se propichují už malým děvčátkům a zvětšují bambusovými kolíky tak dlouho, až se do nich tyto objemné náušnice vejdou. Dívky se veškerému tomuto zdobení podrobit musí, jinak by mohlo být znemožněno jejich provdání.

Další nejčastější formou piercingu je propichování nosu. U primitivních národů na Jávě, Šalamounových ostrovech a na Nové Guinei je časté propichování si nosní přepážky, do které se vkládají různé kovové kroužky, kameny nebo dřevěné kolíčky.

Tato tradice zdobení je též rozšířená po celém světě. Setkáme se s ní v jižní Asii, Indii, Austrálii i v Americe, kde byla oblíbena u Mayů, Aztéků a Inků. U panamského kmene Asamatů se dodnes nosí v nosní přepážce velké zlaté kroužky, které symbolizují bohatství.

Známý je také piercing rtů. Tyto piercingy jsou rozšířeny hlavně v Africe. Počínaje malými otvory, kam se vkládají různé kovové či dřevěné tyčky, například u kmenů Dasanečů, nebo Karo, konče roztažením do extrémní velikosti například u jihoamerických indiánů kmene Suyá, nebo u žen afrického kmene Mursi. Ač vypadá piercing jako bezpečná forma zdobení, může také uškodit. Nejen z čínské medicíny je prokázáno, že člověk má na svém těle mnoho akupunkturních a akupresurních bodů, které, když se naruší, mohou negativně ovlivňovat činnosti jednotlivých orgánů a tělesné funkce.

Obecně se jeví piercing jako nejčastější forma zásahu do lidského těla. Piercing jako módní a kulturní fenomén se ve velkém nárůstu šíří celým západním světem. Nejen mladí lidé vyhledávají různá piercingová studia a nechávají si propichovat nejen uši, nosy a rty, ale také další místa na těle, oblasti prsou a genitálií nevyjímaje. Je otázkou, do jaké míry se jedná pouze o projevy módního trendu. Každopádně je jasné, že se při současné oblibě piercingu zapomnělo na původní důvody tohoto zákroku, jelikož pro evropskou tradici byl vždy piercing jen okrajovým jevem.

3. 3. 2 Příklady tradičního piercingu u vybraných afrických kmenů

3. 3. 2. 1 Kmen Mursiů

Na břehu řeky Omo žije kmen válečných Mursiů, kteří toto území získali vybitím kmene Bodiů. Počet Mursiů se odhaduje asi na deset tisíc. Vesnice Mursiů jsou neupravené, chýše malé a ze slámy. Pěstují čiroku a kukuřici, ze které vyrábějí domácí pivo. Pivem se často opíjejí, nejenom muži, ale i ženy. Mursiové vyznávají původní náboženstvíve kterém hraje hlavní slunce. Do současnosti konvertovala ke křesťanství pouze malá část příslušníků kmene.

Mursiové patří mezi nejpodivuhodněji se zdobící kmeny celého světa.⁹⁴ Jde hlavně o rituální zdobení mursijských žen. Ty si v době před svatbou nařezávají spodní ret a do vzniklé rány vkládají kulatý talířek z pálené hlíny. Začíná se kolečky malých rozměrů a podobu jednoho roku se díra ve rtu roztáhne tak, že se do ní vejde talíř, který může dosahovat až patnácti centimetrů. Kromě talířů kulatého tvaru se používají i talířky hranaté na přední straně, někdy i s otvorem uprostřed. Větší talíře jsou mnohdy celkem těžké, a tak si je ženy musí často podpírat rukou. Aby tyto talířky v ústech dobře seděly, z dolní čelisti se vyrážejí dva až čtyři zuby. Velikost talíře symbolizuje velikost majetku. Tyto talíře nosí ženy hlavně ve společnosti a před manželem, pokud je čas na jídlo nebo spánek, talíř se vyjme. Pokud žena ovdoví, na znamení smutku si sama tento vytáhlý ret odřízne.⁹⁵

Dalším zásahem do těla je vytvoření otvoru v ušních lalůčkách, kdy stejným způsobem jako u rtů postupně otvory vytahují, mnohdy do velkých rozměrů.

---

⁹⁴ Viz. Obrazová příloha, obr. 8 – 11. *Mursi (Merdu , Meritu, Damma)*. [cit. 20.6.2006]. Dostupný z URL:<<http://sweb.cz/trailin/mursi/mursi.html>>.

⁹⁵ JAHODA, P. *Nazí a divocí: Nejdivočejší místa světa. Expedice z let 1997 – 2001*, str. 210.

Teorií o funkcích a smyslu tohoto drastického zdobení je více. Podle první se jedná o označení skupiny jakožto součásti soudržnosti jedné komunity. Další varianta je ta, že takto zkrášlené ženy se nemohou líbit sousednímu kmenu. Tím se zabraňuje původně častým únosům plodných žen. Další teorie mluví o nezanedbatelné sexuální funkci zdobení. V tomto kmenu je také samozřejmá polygamie.

3.3.2.2 Kmen Dasanečů

Dalším kmenem provádějícím piercing jsou etiopští Dasanečové, neboli hanlivě Gelebové.⁹⁶ Jejich území leží v deltě řeky Omo, blízko u hranic se Súdánem a Keňou. Tento kmen má účesy na temenech a protažené tváře s vystupujícími lícními kostmi. Tím se odlišují od jiných. Jejich povahy jsou mírumilovné.

Ženy mají probodnutý spodní ret kovovou ozdobou ve tvaru tyčky, která svými rozměry mnohdy přesahuje bradu. Pokud nemá žena finanční možnosti, tento šperk může nahradit i obyčejný hřebík. Paže si zdobí těsnými kovovými spirálami. Typickou ozdobou jsou také mušličky. Dále se zdobí skleněnými korálky, které jsou navlečeny na provázkách nebo na žíních. Zajímavostí je, že tyto korálky pocházejí z Jablonce nad Nisou a mívají je většinou jen zámožnější ženy.⁹⁷ Také si vytvářejí náramky a náhrdelníky z různých semen a plodů, zubů, nebo kamínků. Dívky nosí na nohou velké kovové obruče vážící i několik kilogramů, které uplatňují hlavně při tanci.

Nejsmutnějším zdobením jsou mohutné jizvy na zádech žen.⁹⁸ Ty patří k tradici. Když se žena vdává, dostává pořádný výprask klacky. Musí projít uličkou bití a tím „přichází do krásy“. Tento rituál má zajistit její plodnost. Jen po této proceduře bude žena oceňována a považována za krásnou.

⁹⁶ JAHODA, P. *Nazí a divocí*, str. 237.

⁹⁷ Viz. Obrazová příloha, obr. 12. PETR, T. *Divoká Etiopie. Magazín Koktejl*, 1998, roč. 7, č. 10, str. 70.

⁹⁸ PETR, T. *Divoká Etiopie. Magazín Koktejl*, 1998, roč. 7, č. 10, str. 60-71.

3. 3. 2. 3 Kmen Karo

Dalším výrazným kmenem při řece Omo je Karo, který má přibližně tisíc členů. Karové jsou nekočovní zemědělci.

Lidé z kmene Karo mají nejpestřejší kulturu zdobení. Zdobí se bílou hlinkou. Ve spodním rtu, mají podobně jako Dasanečové zaraženou kovovou tyčku, železný hřebík, či ozdobný plíšek. Při zvláštních příležitostech si zdobí tělo krevelem, okrem, černým uhlem a bílou křídou.⁹⁹ Jako základní motiv zdobení používají znamení dlaně.

Kmen Karo je v souvislosti s rituálními zásahy do těla žen důležitý také svými praktikami zjizvení.¹⁰⁰ Tyto zákroky se týkají především žen. Povrchově si nařezávají pokožku,¹⁰¹ do které později přisypávají prach, tak aby byly jizvy výraznější. Je to jistý druh kráslení, znak odvahy a stanovuje příslušnost v rámci kmene. Obě pohlaví si jemnými jizvovými tečkami zvýrazňují oči a lícní kosti. Ženy si tímto způsobem převážně zvýrazňují křivky těla.¹⁰² Vzory připomínají škorpióna, jiné jsou čistě lineární nebo geometrické. Aby se dosáhlo výrazně hrbolatých jizev, kůže se trhá hákem, nebo řeže žiletkou. Poté se rány potírají popelem, aby se zanítily. Infekce způsobí špatné zhojení tkáně a jizva zůstane vystouplá.

Rozsáhlé jizvení u mužů je dokladem mimořádného nepřátelství v celém regionu. Tetování podstoupí muži teprve tehdy, když zabijí svého nepřítele¹⁰³. Boje mezi místními etniky jsou stále běžné. Své zbraně velmi dobře ovládají. Původně byl používán oštěp, nyní používají moderní zbraně. Vybavení těmito zbraněmi vzbuzuje do budoucna hrůzu.

---

⁹⁹ PETR, T. *Divoká Etiopie*, str. 60-71.

¹⁰⁰ JAHODA, P. *Nazí a divocí*, str. 230.

¹⁰¹ Skarifikace- „povrchové nařezávání pokožky, ozdobné vyřezávání jizev, do nichž se vkládalo peří, prach, barva atd.“ RYCHLÍK, M. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*, str 298.

¹⁰² Viz. Obrazová příloha, obr. 13. PETR, T. *Divoká Etiopie*, str. 69.

¹⁰³ RYCHLÍK, M. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*, str 58.

3. 3. 2. 4 Kmen Kombajů

Lidé kmene Kombajů žijí na Nové Guinei a přezdívky „stromoví lidé“ se jim dostalo díky faktu, že opravdu na stromech žijí. Vzhled Kombajů má vzbuzovat strach. Muži se zdobí bílým a černým peřím, těla mají pomalována hlínou. Tento kmen jsou znám především tím, že si muži chrání své genitálie „koteky“, tedy zobáky ze zoborožce a ženy sukénkami z trávy.¹⁰⁴

Ženy mají pouze sukénky ze ságové palmy a stejně jako muži mají po stranách nosu zabodnuté dlouhé kosti z netopýřích křídel. V nosní přepážce mají vytvořen otvor, do kterého si zasunují podlouhlý bílý kámen. Tento kámen se dědí po generace a má posvátnou úlohu v kultu předků. Místo náušnic používají papouščí zobáky s peřím.¹⁰⁵

---

¹⁰⁴ JAHODA, P. *Kanibalové z hor: Nejdívočejší místa světa. Expedice Yali-Nová Guinea-Irian Jaya*. Brno: Svan, 2002.

¹⁰⁵ Viz. Obrazová příloha, obr. 14 - 16. JAHODA, P. *Kanibalové z hor: Nejdívočejší místa světa. Expedice Yali-Nová Guinea-Irian Jaya*.

3. 4 „Lotosový květ“

V Číně si tisíc let pro krásu, nechaly ženy ničit a deformovat chodidla. Podle představ společnosti bylo krásné mít chodidlo co nejmenší a žena s touto formou zmrzačení byla pokládána za členku vznešeného rodu. Náklady na deformování a následná péče, kdy se dívka v podstatě nemohla samostatně pohybovat, byly značné. Tento zákrok si tedy mohly dovolit pouze zámožné rodiny. Cupitavá chůze se tak stala symbolem lepšího postavení ženy ve společnosti. Tím se vytvořily možnosti výhodných sňatků a zvyšování jmění. Tak se stal akt mrzačení nutný pro budoucí životy dívek. Pro muže bylo malé deformované chodidlo symbolem krásy, který podněcoval i jejich sexualitu.¹⁰⁶

3. 4. 1 Původ

Kdy přesně toto mrzačení začalo nevíme. Podle jedné legendy nastalo za dynastie Sung (960-1279) za vlády Čínského císaře Liyu. Jeho konkubína Yao Niang si chodidla svázala tak, že její malé botičky údajně připomínaly vrchní část zlaté lilie. Díky těmto botičkám ^{se} chůze změnila a ona byla asi první, kdo si nohy takto pevně spoutal. Před panovníkem předvedla nový způsob tance, který byl charakteristický drobnými krůčky, nebo cupitáním po špičkách. Její tanec a nohy připomínaly zavřený květ lotosu, proto se pro takovouto deformaci vžil stejný název. Tímto novým způsobem chůze a tance tak Yao Niang oslnila společnost a stala se příkladem pro celou Čínu. Mnoho žen pak spoutávání chodidel začalo napodobovat.

---

¹⁰⁶ ZÁRUBA, H.-VOTOČEK, J. *Dějiny lásky*. Díl I., str. 262.

3. 4. 2 Způsob praktikování

Proces získání malého chodidla začínal u dívek mezi čtvrtým až šestým rokem. Prsty byly ohnuté pod chodidla tak, aby se co nejvíce přiblížily k patě a následně pevně svázaný bavlňenými nebo hedvábnými obinadly do takové míry, až přestaly být citlivé.¹⁰⁷ Nehty se odřezávaly a ovázaná chodidla se každý druhý den namáčela v teplé vodě, ve zvířecí krvi a bylinných odvarech. Proces deformace chodidel byl velmi bolestivý a mnohdy při odumírání tkání kolem odřezávaných nehtů i krvavý. Speciálními elixíry se zmírňovala bolest. Znovu a znovu se chodidla utahovala a namáčela. Tento základní proces trval asi dva roky. Za tu dobu se chodidla zmenšila o dva až čtyři centimetry. Proces utahování ale trval ještě při nejmenším dalších deset let. Nejbolestivější pro dívky bylo však období prvních dvou až tří let.

3. 4. 3 Zdravotní následky

Tato procedura se na zdraví dívek velmi podepsala. Do nohou se dostávala infekce, pevným svazováním a tlakem se drobné kůstky v chodidle často lámaly. Zdravotní problémy měly ženy i v dalších letech. Přirozená chůze byla díky této deformaci znemožněna, žena tedy chodila jen s námahou nebo s cizí pomocí.¹⁰⁸

I přes tato rizika se lotosový květ u čínských dívek udržel až do dvacátého století. Tyto zásahy podstupovaly dívky, jak už bylo zmíněno, z důvodu naděje (ne vždy splněné) na provdání se do vyšší společnosti.¹⁰⁹

---

¹⁰⁷ Srov. "Chinese Girl with Bound Feet". In: The Virtual Museum of the City of San Francisco. 1997 [cit. 16.7.2006]. Dostupné z URL: <<http://www.sfmuseum.org/chin/foot.html>>. Dále srov. Wikipedia, heslo: *Foot binding*. [cit. 16.7.2006]. Dostupný z URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/Foot_binding>.

¹⁰⁸ RYCHLÍK, M. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*, str.18.

¹⁰⁹ Viz obrazová příloha, obr. 19–21. "Chinese Girl with Bound Feet". In: The Virtual Museum of the City of San Francisco. 1997 [cit. 16.7.2006]. Dostupný z URL: <<http://www.sfmuseum.org/chin/foot.html>>. Dále srov. Wikipedia, heslo: *Foot binding*. [cit. 16.7.2006]. Dostupný z URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/Foot_binding>.

Pro znetvořená chodidla se vyráběla speciální obuv, určená pro běžné nošení i slavnostní příležitosti. Dražší druhy obuvi byly bohatě a výrazně zdobené, mnohdy vyšíváné zlatem.

Zajímavostí je, že muž znetvořené chodidlo dívky neměl nikdy spatřit neobuté. To poukazuje na sílu a přísnost této tradice. Nejen pro dívku, ale i pro jejího manžela znamenalo toto „zkrášlení“ velmi mnoho ve společenských kruzích; posilovalo tak jeho postavení. Po revoluci Sun yat-Sen v roce 1911 protestovalo proti této tradici mnoho žen a jakákoli forma lotosového květu je od té doby zakázána.

3. 5 Žirafí krky

3. 5. 1 Kmen Karenů

Karenové jsou nejrozšířenějším horským kmenem v severozápadním Thajsku. původně žijící i v Barmě, z tibetsko – barmské etnické skupiny Padaung.¹¹⁰ S ženami, které mají tak zvané „žirafí krky“, se můžeme setkat v malé vesnici Long Neck Karen. Je to obydlý skansen s informační tabulí a budkou pro prodej vstupenek a jeho obyvatelé jsou zvyklí na turisty a fotografování. Dívky a ženy se zde procházejí s kruhy na krku a na nohách a turistům pózují.¹¹¹

Karenové si díky turistickým návštěvám finančně přilepšují a při tom si život zachovávají nedotčený civilizací. Obezřetně si udržují odstup a nedají se vyrušit ze svého klidu. Například při kouření opia. Opium kouří všichni dospělí. Odmalička se dívky učí hezky upravovat a vzpřímeně sedět tak, aby později neměli problémy při

---

¹¹⁰ RYCHLÍK, Martin. Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla, Praha: nakladatelství Lidové noviny, 2005. str.18.

¹¹¹ Viz. Obrazová příloha, obr. 17 - 19. Soukromá sbírka

tkaní na malých tkalcovských stavech, na kterých vyrábějí typické látky a ubrusy. Tím se také zachovává řemeslná výroba Karenů.

Tito lidé jsou pod ochranou Thajské vlády, která se snaží podporovat jejich tradiční život a zvyky z důvodu zachování kulturního dědictví země.

3. 5. 2 Kmen Hamerů

Hamerové jsou nejpočetnějším kmenem v jihozápadní Etiopii a odhadem jej tvoří dvacet tisíc příslušníků, rozdělených do třinácti rodů. Pěstují obilí a chovají dobytek.

U Hamerů je zajímavý ještě větší důraz na zevnějšek, nežli je tomu u ostatních kmenů. Mají výrazné účesy, kdy nosí vlasy upravené do ruliček a copánků. Tyto účesy si barví červeným, nebo černým práškem smíchaným s tukem.¹¹² Tento prášek se pracně získává z umletého hematitu. Barva prášku je velmi důležitá, jelikož rozlišuje, zda je žena vdaná či svobodná. Červená barva symbolizuje ženu svobodnou, černá vdanou. Tuk vtíraný do pramínků vlasů začne postupně žluknout a tato vůně je pro ně charakteristická. Splňuje účel, pro ostatní kmeny je to zápach, který ženu ochraňuje. Přesto hamerské ženy působí jako dámy. Zasnoubené dívky nosí blýskavé čelní štítky z plechu. Zdobí se mušličkami Kauri, tyto mušličky se dříve používaly jako platidlo. Na pažích a lýtkách nosí masivní kovové náramky.

Ozdobám na krku, které nosí jen provdané ženy, se říká „Esente“ a jsou zasnubními dary, které mají ukazovat bohatství manžela. Funguje mnohoženství. V pořadí druhá manželka musí mít na krku dva kusy železa a další ženy podle pořadí počet větší. (viz příloha 22 obr.30) Provdané ženy nosí dva pruhy kůže kolem těla. Toto fantastické zdobení, někdy až několika kilogramové masivní železné kruhy, může být zároveň i prokletím. Ženy si své ozdobné rodové znaky nesmějí sundat, jinak by byla celá rodina pokořená hanbou do dalších pokolení. Toto zdobení je tedy neodmyslitelným prvkem všech žen kmene Hamerů.

---

¹¹² JAHODA, P. *Nazí a divocí*, str. 205.

3. 5. 3 Smysl a zdravotní riziko

Kovové kruhy na krku a na nohách jsou pro ženy velkou zátěží, která může vážit až pět kilogramů. Dívkám se začínají na krk navlékat už ve čtyřech letech, dokud jsou jejich krční obratle v růstu a mohou se natahovat. Během růstu se přidávají další a další kruhy, které pomalu odtahují krční obratle od sebe. Kruhy způsobují i částečnou deformaci klíčních kostí a stlačují hrudní koš, což způsobuje efekt dlouhého krku.. Jsou zaznamenány i případy, kdy sloupec kruhů dosáhl až čtyřiceti centimetrů. Tato procedura dívkám značně ztěžuje pohyb. Kruhy se už nikdy nedají sundat, neboť by ochablé svaly žirafího krku neudrželi protaženou krční páteř a došlo by ke zlomení vazů.

Je těžké přijít na to, co jejich předky vedlo k zavedení této zvyklosti. Mohlo se jednat o vylepšení krásy těla podle jejich estetického vnímání, nebo o symbol ženství, jako úděl utrpení a obětování. Údajně se také mohlo jednat o zabezpečování majetku, při častých kmenových přesunech a kruhy byly vyráběny z drahých kovů.. Ženy s žirafími krky si vůbec nepřipadají jako deformované. Tradice je pro ně tím, čím je pro nás nošení prstýnků a nebo propichování uší. Údajně je tato ozdoba krku při práci ani hygieně neobtěžuje.

3. 6 Amputace prstů

Dodnes se u žen kmene Daniů,¹¹³ žijících na ostrově Papua nová Guinea, udržuje barbarský zvyk usekávat si prsty na znamení smutku. Když zemře rodinný příslušník, tak si žena pokaždé sama usekne článek prstu. Rozdíly mezi lépe postavenými ženami a ženami z chudších poměrů se nedělají žádné. Vzhledem k velkým rodinám nemají starší ženy na ruku více než dva prsty.

Ženy z kmene Khoiů, dříve Hotentotů, si podobně jako Danijské ženy nechávají amputovat články prstů, pokaždé, když ovdoví. Pokud tato žena přijde o manžela a tento rituál na znamení smutku či připravenosti přijmout dalšího muže nepodstoupí, nesmí se znova provdat.¹¹⁴

3. 7 Deformace prsou

Jsou zaznamenány i případy zásahů do ženského poprsí. Z jedné strany mají mnohé národy potřebu ženská ňadra co nejvíce povzbuzovat. Tendence zvětšování ženského poprsí jsou zastoupeny ve větší míře a děje se tomu tak napříč kontinenty. Není to otázka jen minulosti, tyto zásahy byly přejaty i do současnosti, jak tomu nasvědčuje i nynější celosvětový trend plastických operací. Jedná se především o důvody estetické a tím i sexuální, tedy zaujmout co nejvíce příslušníky mužského pohlaví.

Avšak dopátráme se i zmínek o důvodném potlačování vzrůstu ňader. Procedura spočívá ve stahování, stlačování nebo dokonce natahování. Domorodé ženy z ostrova Ambon v Indonésii záměrně stlačují prsa mladých nevyvinutých dívek válečky zahřátého bambusu.

---

¹¹³ JAHODA., P. *Kanibalové z hor*, str. 42.

¹¹⁴ ZÁRUBA, H.-VOTOČEK, J. *Dějiny lásky*. Díl I., str. 262.

Členky etnika Ašanti ve střední Ghaně své vnady pevně převazují širokou stuhou tak, aby se co nejvíce vytáhly do kuželovitého tvaru.

Podle antropologických průzkumů se dodnes mrzačí ňadra dívkám v Kamerunu, zatlačením či poškozením horkým železem, nebo jinými zahřátými nástroji. Tento bolestivý způsob umělé mutilace má příčinu v ochraně dívek proti znásilnění. Technika stahování horní části poprsí provazem se objevuje v Indonésii, Oceánii ale také v jižní Americe.¹¹⁵ V některých částech Austrálie si ženy odstraňovaly prsní bradavky, aby bylo zabráněno kojení.

3.8 Některé současné zásahy do lidského těla

Tato kapitola vlastně tak úplně nesouvisí s rituálními zásahy do těla žen. Pouze se snaží ukázat, že i když trend zkrášlování těla pomocí bolestivých a mnohdy i škodlivých zákroků ve společnosti stále trvá, nemá již nic společného s tradicí a původními rituály.

Jako názorný příklad současných trendů uvádím praktiky vykonávané v Číně. Číňané byli a jsou schopni pro úspěch a krásu zacházet do krajností. Hlavně mladá generace věří, že čím víc bude krásnější, tím větší dostane větší šanci na získání lépe placené práce a hlavně perspektivního partnera. Jak je patrné, nejde čistě o důvody estetické, které jsou tak patrné v současném „trendy“ proudu západního světa.

Jedním ze zákroků je prodlužování kosti v obavě, že příliš malý vzrůst člověka znemožní získání prestižního zaměstnání.¹¹⁶ Pro budoucího diplomata je důležitým kritériem výška minimálně 177 centimetrů pro muže a 160 centimetrů pro ženy.

---

¹¹⁵ “Nicméně skutečný a přirozený následek pevného stahování bývá většinou ten, že svrchní měkké části ňader zaniknou, načež těžká spodní část učiní prsy svislými.“ ZÁRUBA, H.-VOTOČEK, J. *Dějiny lásky*, Díl I., str. 263.

¹¹⁶ BBC: *Bussiness Week* - Čínská horečka. *Týden*, 2005, č. 37 str.33-37.

Důvod je estetický. Příliš malí diplomaté by mezi ostatní nezapadali. Čínské kliniky mohou prodloužit člověka až o osm centimetrů. Takový zákrok je nelidský, brutální a velmi bolestivý. Lékař nejprve zlomí zákazníkovi nohy. Kotníky a lýtkové kosti provrtá ocelovými jehlicemi, které pomocí šroubů uchyťí ke kleci obepínající nohu zvenčí. Ve chvíli, kdy se kosti začnou hojit, pacient si sám každý den šrouby utahuje, ve snaze kost prodloužit. Toto prodlužování trvá několik měsíců. Při proceduře není ale jisté, že splní požadovaný efekt. Nohy na konci léčby můžou být jinak dlouhé a kosti už také nikdy nemusejí být natolik silné, aby pacient mohl chodit, nebo běhat.

Dalším zákrokem bývá operace, při níž se nechávají částečně odstranit a deformovat oční víčka. Číňané se tak chtějí podobou očí přiblížit západnímu typu člověka. Jedním z možných důvodů je i snazší přijetí takového jedince do společnosti, která se staví negativně vůči asijským přistěhovalcům.

Závěr

Cílem této práce bylo umožnit čtenáři základní vhled do různých forem zásahů na ženském těle. Název práce však obsahuje ještě termín „rituální“. Ten má poukázat především na skutečnost, že se lidé všech společností podílí na rituálních praktikách, spadajících do tradice jednotlivého společenství. Nejen u žen se jedná o různé iniciační obřady, při kterých vstupují z dětského věku do tradičních rolí žen, manželek a plnohodnotných příslušnic daného společenství.

Nejrozsáhlejší kapitola, zabývající se problematikou *FGM*, neměla poukázat pouze na někdy až únavný přehled faktografických údajů. Jde o problematiku, která je v současné době stále aktuální a především na africkém kontinentě velmi těžko řešitelná. Světové i africké nevládní organizace se snaží všemi dostupnými prostředky zmapovat situaci praktikování *FGM* v jednotlivých afrických státech a jednat s jednotlivými vládami o legislativním ošetření zákazu *FGM*. I když se tyto snahy u některých států podařily, přesto je patrné, že praktiky *FGM* jsou natolik zakořeněné v tradici trávající po staletí, snad až tisíciletí, že pouze na politické úrovni se tento problém nevyřeší.

Vzhledem k délce pasáží věnovaných *FGM* se pak části v další kapitole mohou jevit jako příliš úsečné. Jde o to nastínit barvitost a bohatost dalších rituálních zásahů do těla, které hrají v tradičních společenstvích tak důležitou roli. Z toho důvodu byly vybrány ve většině kmeny, u nichž lze tyto znaky pozorovat ještě v dnešní době.

Celkově je pak možné po výčtu tradičních zákroků na tělech žen vysledovat propastný rozdíl mezi stále žijícími a fungujícími společenstvími tzv. primitivních národů a mezi vyspělou západní civilizací. Rozhodně nebylo v úmyslu se v práci stavět tendenčně na jednu či druhou stranu ohledně obhajování. Nejen z části o *FGM* je patrné, že ne všechny rituály a ne všechny části tradice musí být pro dané společenství ku prospěchu – a to především v otázce lidského zdraví. Na druhou stranu je patrná určitá obecná vlastnost západní společnosti nechat se inspirovat

starými formami zdobení a úpravy těla. Jedno však chybí – právě propojenost současných trendů s určitou tradicí. Přetechnizovaná společnost má tak aspoň naději, že díky tomuto letnému a ne příliš uvědomělému čerpání z tradic ostatních kultur vstoupí do hlubší úrovně, kde nalezne nejen smysl jednotlivých tradic, nejen smysl fungování tradičních společenství až dodnes, ale především nalezne možnost, jak řešit ty nejpálčivější problémy třetího světa. V objevení a přijetí jinakosti je současná západní společnost schopna lépe vnímat samu sebe v určitém odstupu, který může nastínit možné cesty příštího vývoje.

Použitá literatura a elektronické zdroje

LITERATURA

(primární a sekundární prameny, slovníky, encyklopedie, periodika):

- ALDEEB, A. – SAHLIEH, S.A. *To Mutilate in the Name of Jehovah or Allah: Modality of circumcision according to muslim law (IV)*. New enlarged edition, Swiss: 1994.
- BBC: *Bussiness Week* - Čínská horečka. *Týden*, 2005, č. 37, str. 33-37.
- BIBLE, *Ekumenický překlad*. Praha: 1985.
- DIRIEOVÁ, W.- MILLEROVÁ, C. *Květ pouště*. Přeložila V.Šedá. Praha: Ikar, 2000. ISBN 80-7202-729-8.
- DODDS., E.R. *Řekové a iracionálno*. Přeložil O. Prokop. Praha: Oikoymenh, 2000. ISBN 80-7298-011-4.
- ELIADE, M. *Iniciace, rituály, tajné společnosti: Mystická zrození*. Přeložila B. Antonová. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2004. ISBN 80-722-6901-1.
- FOUILLOUX, D. – LANGLOIS, A. aj. *Slovník biblické kultury*. 1.vyd. Praha: EWA, 1992. ISBN 80-900175-7-6.
- GANGLIOVÁ, M. *Putování za lovci lebek*. Praha: Orbis, 1970.
- HOUSA, D. *Obřízka. Biopsychosociální vztahy, Praktický lékař*, 1999, roč. 79, č. 9.
- JAHODA, P. *Nazi a divoci: Nejdivočejší místa světa. Expedice z let 1997 – 2001*. 1.vyd. Praha: Mladá fronta, 2001.
- JAHODA.P. *Kanibalové z hor: Nejdivočejší místa světa. Expedice Yali-Nová Guinea-Irian Jaya*. Brno: Svan, 2002. ISBN 80-85956-18-7.
- JAHODA, P. *Stromoví lidé. Cestopisy*, 2005, roč. 2, č. 2, str. 6-9.
- KORÁN. Přeložil I. Hrbek. 1.vyd. Praha: Odeon, 1972. Reprint Praha: Academia, 2000. ISBN 80-7309-992-6.

- KÖNIG, F.H. aj. *Lexikon náboženství*. Přeložili P. Němec aj. Stehlík. Praha: Victoria Publishing, a.s., 1994. ISBN 80-85605-51-1.
- LACINA, D. Siberut: Ostrov lidojedů. *Lidé a Země*, 2004, roč. 53, č.10.
- LESAŘOVÁ, J. *Hongi: Setkání s Maory*. Praha, 2005. Rigorosní na Filozofické fakultě UK na katedře teorie kultury. Vedoucí práce Zdeněk Uherek.
- PAUL, E.L. *Taking sides: Clashing Views on Controversal Issues in Sex and Gender*. 1st ed. USA, 2000. ISSN 1526-4548.
- PETR, T. Divoká Etiopie. *Magazín Koktejl*, 1998, roč. 7, č. 10., str. 62-84.
- PONDĚLÍČEK, I. - PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ, J. *Lidská sexualita jako projev přirozenosti a kultury*. 2.vyd. Praha: Avicenum, Zdravotnické nakladatelství, 1974. ISBN 08-074-74.
- RYVOLOVÁ, A. Lidé z doby kamenné. *Magazín Koktejl*, 2003, roč. 12, č. 10.
- SPRINGEROVÁ, J. *Domácí lékařka I*. Přeložil J. Barth. 6.vyd. Děčín: Nákladem Raimunda Marka, knihkupectví Děčín.
- UNICEF: *A Statistical Exploration 2005. Female Genital Mutilation/Cutting*. UNICEF, 2005. ISBN 92-806-3941-3.
- VALACH, V.- KÁBRT, J. *Lékařský slovník*, 2.vyd. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1962. ISBN 08-091-62.
- VRHEL, F. - MALINA, J. *Panoráma biologické a sociokulturní antropologie 4: Antropologie sexuality: Sociokulturní hledisko*. Editor: Jaroslav Malina. Brno: Nauma, 2002. ISBN 80-210-2821-1.
- WHO: *Female Genital Mutilation. Programmes to Date: What Works and What Doesn't. A Review*. WHO. Department of Women's Health. Health Systems and Community Health, 1999.
- ZÁRUBA, H.-VOTOČEK, J. *Dějiny lásky I*. Praha: Nakladatelství L. Šotka Praha II, 1925.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE:

BBC: *Ženskou obřízku vytlačí v Africe zákony*. Novinky.cz, 24.9.2004. [Cit.

27.6.2006]. Dostupný z URL:

<http://www.novinky.cz/zena/zdravi/zenskou-obrizku-vytlaci-v-africe-zakony_40607_8i451.html>.

Bound Feet of Chinese Women. Anomalies-unlimited.com. Dostupný

z:<<http://www.anomalies-unlimited.com/OddPics/Bound.html>>.

Female Genital Mutilation and Health Care: Current Situation and Legal Status.

Compiled by P. Huston. Canada: Federal Interdepartmental Working Group on FGM, 2000, [cit. 20.7.2007].

Dostupný z URL:<<http://www.cwhn.ca/resources/fgm/fgm-en.pdf>>.

Female Genital Mutilation. WHO. ©2007. [cit. 20.7.2007]. Dostupný

z URL:<<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs241/en/>>.

FGM-ženská obřízka. Amnesty International ČR: *Stop násilí na ženách*. ©2005-2007

[cit. 20.7.2007]. Dostupný z URL:<<http://www.amnesty.cz/svaw/typy-nasili/fgm.htm>>.

“*Chinese Girl with Bound Feet*”. In: The Virtual Museum of the City of San

Francisco. 1997 [cit. 16.7.2006]. Dostupný z

URL:<<http://www.sfmuseum.org/chin/foot.html>>.

Inter-parliamentary Union: Legislation and other national provisions: Togo, Tunisia,

Uganda, United Kingdom, United Republic of Tanzania, United States of America, Yemen, Zambia, Zimbabwe. ©1996-2006 [cit. 28.6.2006].

Dostupné z:< <http://www.ipu.org/wmn-e/FGM-prov-t.htm>>.

Mursi (Merdu , Meritu, Damma). [cit. 20.6.2006]. Dostupný z

URL:<<http://sweb.cz/trailin/mursi/mursi.html>>.

Universal Declaration of Human Rights. United Nations (All Human Rights for All, 1948-1998). [cit. 20.7.2007]. Dostupný z URL: <http://www.un.org/Overwiev/rights.html>.

Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení. Vláda ČR: Rada vlády ČR pro lidská práva. [cit. 8.8.2007]. Dostupný z URL: <http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=20135>.

Wikipedia, heslo: *Foot binding*. [cit. 16.7.2006]. Dostupný z URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Foot_binding.

Wikipedia, heslo: *Female Genital Cutting*. [cit. 16.7.2006]. Dostupný z URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Female_circumcision.

Resumé

Cílem této mé práce bylo čtenáře seznámit s různými umělými zásahy (mutilacemi) do lidského, hlavně ženského těla. Pro srovnání jsem se zde pokusila tuto velkou škálu mutilací nastínit. Jako první a jsem zde uvedla *FGM*, která se mi ze všech těchto procedur zdá být nejzávažnější, nejen z důvodu charakteru, ale i z důvodu jejího neustálého přetrvávání do současnosti. Poté jsem přes další těžké mutilace, jako např. deformování chodidel, páteře či hrudníku, přešla k mutilacím, které se jeví méně závažné, tedy různé druhy piercingů a tetování.

Mým záměrem^{JM} bylo zaměřit se především na původ, důvody a prvotní příčiny těchto zásahů, ve snaze tyto příčiny zredukovat na co nejzákladnější a všeobecně platné. Poukazuji zde na hlavně na důvody spojené s postavením ve společnosti, s rituálem iniciace, a také na důvody spojené s náboženstvím. Ukazuji, že umělé mutilace jsou

Resume

The aim of my work was to acquaint readers with different mutilations of human, especially female body. For comparison I have tried to delineate this great range of mutilations. First I put forward the *FGM*, which seems to me as the most serious one of all these procedures, but not only by reason of character, but also by reason of its constant persistence into presence. After other serious mutilations as for example feet, spine or chest deformation I proceeded to mutilations that appear as less serious as different kinds of piercing and tattoos.

My intention was to focus above all on origin, reasons and primary causes of these interferences, in the effort to reduce these causes to cardinal and universal causes. I advert especially to reasons connected with station in society, with initiation and also with reasons connected with religion. I am showing that mutilation and its causes are comparable worldwide.

Přílohy

1. Příloha 1: Seznam účastníků a jejich kontaktní údaje.

2. Příloha 2: Účastnický list.

3. Příloha 3: Dotazník.

4. Příloha 4: Zpráva o průběhu výzkumu.

5. Příloha 5: Zpráva o výsledcích výzkumu.

6. Příloha 6: Zpráva o závěrečné diskusi.

7. Příloha 7: Zpráva o doporučeních.

1. Textová příloha

Při psaní této práce jsem se nejvíce potýkala s problémem nebožnosti komunikace s ženami, které FGM přímo prožily. Udělat rozhovor se ženou, či ženami, které podstoupily tuto operaci bylo pro tuto práci naprosto nutné, ale možnosti tak minimální, že jsem se musela rozhodnout pro jiné, dostupnější řešení.

Jedná se o několik citací z knihy Cathleen Millerové a Waris Dirieové.¹ W. Dirieová je somálského původu a *FGM* sama podstoupila. Ač je tato kniha psaná formou beletrie, má vysokou výpovědní hodnotu díky vlastním zkušenostem spoluautorky. Jsou zde detailně zachyceny a popsány chvíle, kdy se ona sama jako pětiletá dívka podrobila této zákeřné operaci. Popisuje zde vlastní chápání smyslu *FGM*. Po útěku ze Somálska se za pomoci svých příbuzných dostala do Anglie, kde se posléze podrobila operaci, která alespoň částečně následky původního neodborného zákroku zmírnila.

Citace jsem se snažila zformovat takovým způsobem, aby byly patrné odpovědi na nejpálčivější otázky, které by mohly být kladeny ženě, která *FGM* podstoupila.

---

¹ DIRIEROVÁ, W. – MILLEROVÁ, C. *Květ pouště*. Praha: Ikar, 2000.

Otec měl velké starosti, protože Amán se blížila věku vhodnému pro svatbu, ale manželství nepřicházelo v úvahu, pokud by nebyla řádně „upravená“. V Somálsku se traduje, že mezi nohama dívek jsou ohavné věci, a přestože se s nimi narodily, jsou nečisté. Tyhle věci se musí odstranit – odřízne se klitoris, malé stydké pysky a velká část velkých stydkých pysků, rána se pak zašije a zůstane jen jizva na místě, kde byly pohlavní orgány. Skutečné podrobnosti rituální obřízky však zůstávají tajemstvím – dívkám to nikdy nikdo nevysvětlí. Vědí jenom, že na ně přijde čas, čekají něco mimořádného.

Výsledkem toho je, že somálská děvčátka dychtivě očekávají tuto ceremonii, která znamená, že se z dětí stávají ženami. Původně se k obřízce přistupovalo teprve potom, kdy dívka dosáhla puberty a to už měl rituál svůj význam, protože nastalo období její pohlavní zralosti, a mohla otěhotnět a porodit. Během času se však obřízka začala provádět na stále mladších dívkách, hlavně proto, že dívky samy po tom toužily a na „zvláštní čas“ se těšily skoro jako děti na Západě na svou narozeninovou oslavu nebo na Ježíška. (str. 49 nn.)

Pak se objevila cikánka. V naší komunitě je považována za důležitou osobu nejen pro své znalosti, ale také proto, že prováděním obřízky vydělává hodně peněz. Obřízka znamená pro rodinu velikou finanční zátěž, kterou musí podstoupit, přesto se však považuje za dobrou investici, protože bez obřízky dívky nemohou vstoupit na trh nevěst. Pokud mají pohlavní orgány nedotčené, jsou považovány pro sňatek za nezpůsobilé, za nečisté děvky, s nimiž se žádný muž neoženil. A tak cikánka, jak jí někteří nazývali, byla důležitou součástí naší společnosti. Já osobně jí ale říkám vražednice, kvůli všem těm malým dívkám, které zemřely její rukou.

Večer před tím, než jsem měla být obřezána, mi matka řekla, abych nepila moc vody nebo mléka, protože bych musela pak močit. Nevěděla jsem co to má znamenat, ale neptala jsem se a jen jsem přikývla. Byla jsem nervózní, ale rozhodnutá mít to už

za sebou. Ten večer mě rodina obskakovala a dostala jsem zvláštní porci jídla. (str. 51 nn.)

Nekonal se žádný rozhovor, žádné uvítání, žádné „jak se máš?“. Matka sebrala kus kořene nějakého stromu a položila mě na kámen. Pak si sedla za mě, přitáhla si mou hlavu na prsa a nohama mi obemkla tělo. Objala jsem její nohy a matka mi dala mezi zuby kořen. „zakousni se do něj,“ řekla.

Pohlédla jsem mezi své nohy a sledovala při tom, jak se cikánka připravuje. Vypadala jako kterákoli jiná somálská stařena – na sobě měla pestrý oděv a kolem hlavy barevný šátek – až na to, že na její tváři nebyl ani stín úsměvu. Tvrdě se na mě podávala, z očí jí hleděla smrt, a začala se hrabat ve svém vaku. Dívala jsem se na ni protože jsem chtěla vidět, čím mě bude řezat. Očekávala jsem, že z vaku vytáhne velký nůž, ale místo toho vyňala malý plátěný sáček. Dlouhými prsty sáhla dovnitř a vytáhla zlomenou břitvu. Obracela ji na jednu i na druhou stranu a prohlížela si ji. Slunce sotva vyšlo, bylo sice již vidět barvy, ale ne detaily. Přesto jsem na zubatém ostří uviděla zaschlou krev. Cikánka na břitvu plivla a otřela ji o šaty. V tom se mi zatmělo před očima, protože mi matka uvázala kolem hlavy šátek, abych neviděla.

Pak jsem ucítila, jak se mi zařízla do masa, jak odřezává mé pohlavní orgány. Slyšela jsem zvuk tupé břitvy, která se prořezávala mou kůží. Když si na to vzpomenu, sotva můžu uvěřit, že se to stalo mě. Mám pocit, jako bych mluvila o někom jiném. Neexistují slova jimiž bych mohla vypovědět, jaké to je. Je to jako kdyby vám někdo odřezával kus stehna nebo paži, až na to, že tohle je nejcitlivější část těla. (str. 53 nn.)

Šátek byl z očí pryč a já jsem uviděla, že si vražednice vedle sebe přichystala hromádku trnů z akátu. S jejich pomocí mi pak nadělala do kůže otvory, jimiž protáhla silnou bílou nit a ránu tak zašila. Nohy jsem měla bez citu, ale mezi nimi mě to tak strašlivě bolelo, že jsem si přála zemřít.

Nohy jsem měla svázané k sobě několika kusy látky od kotníků až k bokům tak, abych se nemohla pohnout.

Obrátila jsem hlavu ke kameni, který byl zmáčený krví, jako kdyby tam poráželi nějakou ovci. Na kameni tam ležely taky kusy mého masa, mého pohlaví a klidně se sušily na slunci.

Tradice: pod stromem se vybudovala malá chýška, v níž budu odpočívat a několik dalších týdnů se zotavovat, dokud nebudu v pořádku. (str. 55)

„Musím čůrat,“ zavolala jsem na sestru. Výraz na její tváři mi prozradil, že to pro ni není dobrá zpráva. Přistoupila ke mně, obrátila mě na bok a vyhrabala vedle mé malý důlek. „Tak dělej.“ Po první kapce jsem měla pocit, jako kdyby mě rozežírала kyselina. Když mě cikánka zašila, nechala pro odchod moči a menstruační krve miniaturní otvor o průměru sirky. Jak se mi moč hromadila v ráně a pomalu mi stékala po nohou – jedna kapka za druhou – začala jsem kvílet. I když mě ta ženská řezala na kousky, nezaplakala jsem, teď to ale páliło tak strašlivě, že jsem to nemohla vydržet. (str. 56)

Zjistila jsem, že mám mezi nohama úplně hladkou kůži, až na jizvu, která se táhla prostředkem a vypadala jako zip. A ten zip byl zavřený. Moje pohlaví bylo uzavřeno jako cihlová zeď, a žádný muž se tam nedostane až do svatební noci, kdy můj manžel otevře cestu buď nožem, nebo hrubým násilím. (str. 58 nn.)

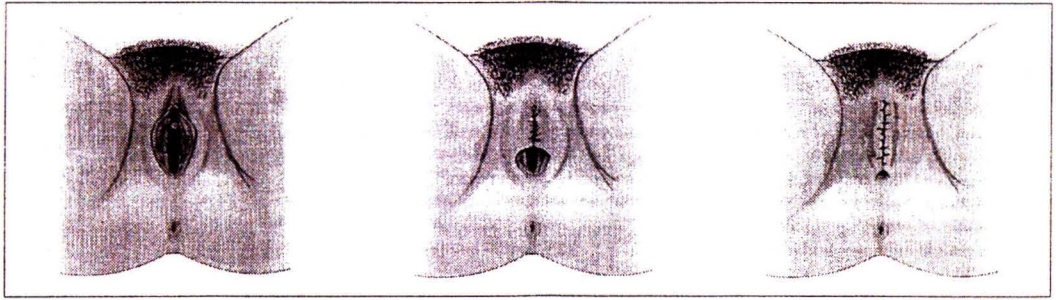
Byla jsem překvapená, jak rychle a jakým silným proudem močily, zatímco mě to trvalo aspoň deset minut. Nepatrný otvor, který po obřezání zůstal mi dovoloval močit pouze po kapkách. „Waris, jak to že takhle čůráš? Co je to s tebou?“ Nechtěla jsem jim to vysvětlovat, protože jsem předpokládala, že jakmile se vrátí do Somálska, budou taky obřezány a tak jsem se jen zasmála. K smíchu však nebyly moje měsíčky. Od samého počátku, to mi bylo asi jedenáct nebo dvanáct let mě trápily jako noční můra.

Dr. Macrae provedl operaci dobře a já mu budu do smrti vděčná. Řekl mi: „Nejste sama. Stále sem ke mně chodí ženy se stejným problémem. Spousta žen ze

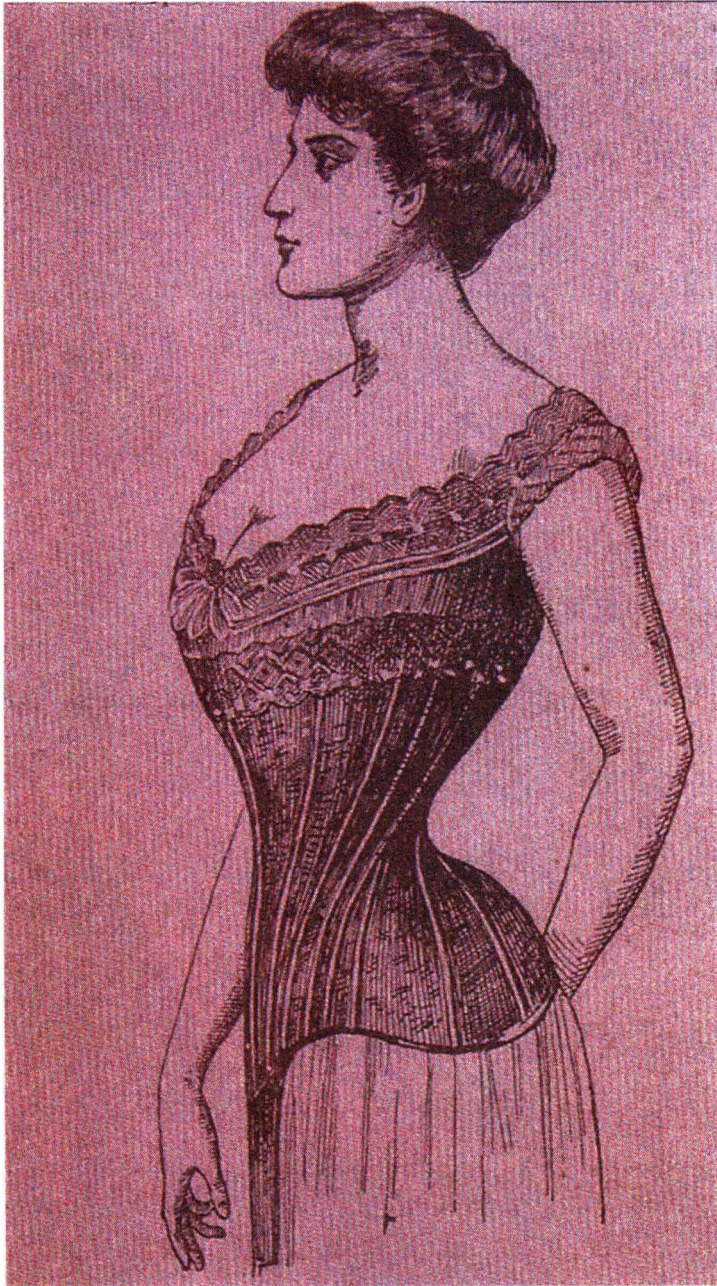
Súdánu, z Egypta a ze Somálska. Některé jsou těhotné a strašně se bojí, protože porod je nebezpečný, když je žena zašitá. Může nastat mnoho komplikací – dítě se může udusit, když se snaží projít, anebo může matka vykrvácet. Chodí ke mně bez dovolení svých manželů a své rodiny a já se vždycky snažím jim pomoci, jak nejlépe umím.

Během dvou tří týdnů jsem byla zase normální. Ne sice úplně normální, ale už sem se více podobala ženě, která nebyla obřezaná. Waris byla úplně jiná žena. Mohla jsem usednout na záchod a pořádně se vyčůrat – šššš! Neumíte si představit, jak svobodná jsem se cítila. (str. 169)

2. **Obrazová příloha**

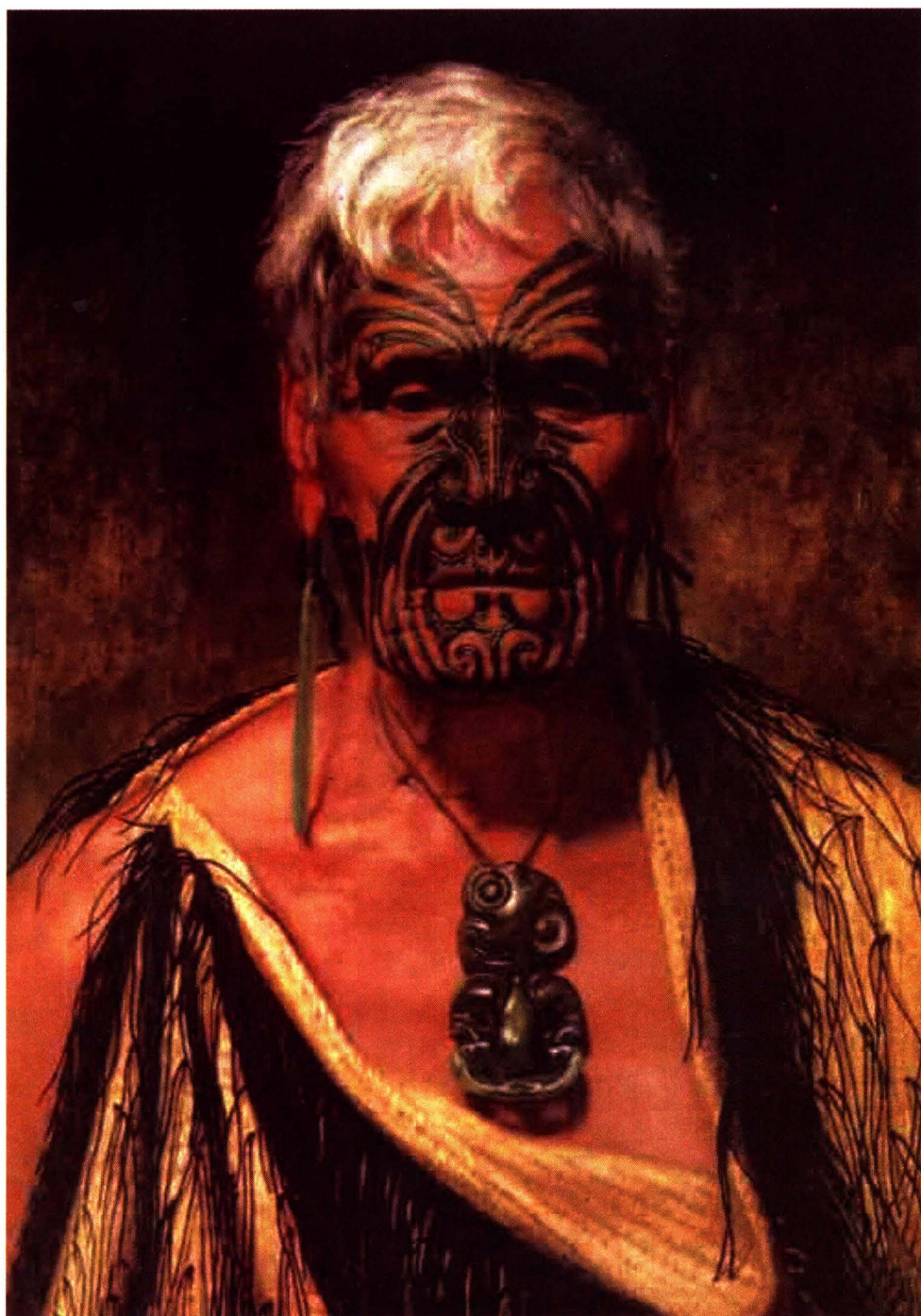

Obr. 1

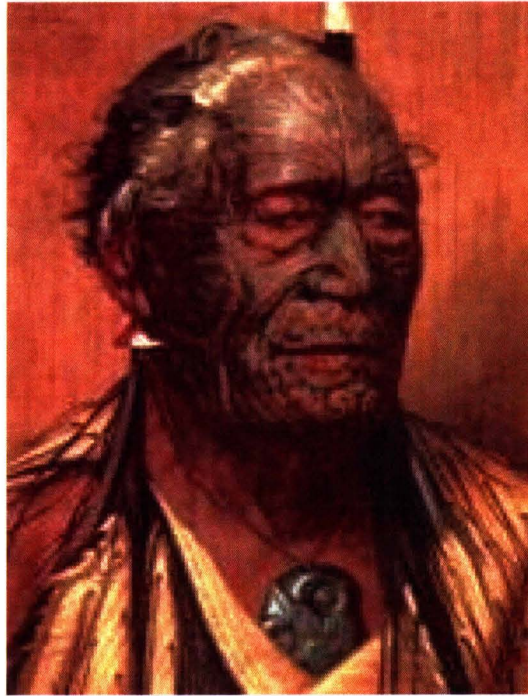

Obr. 2

Obr. 3

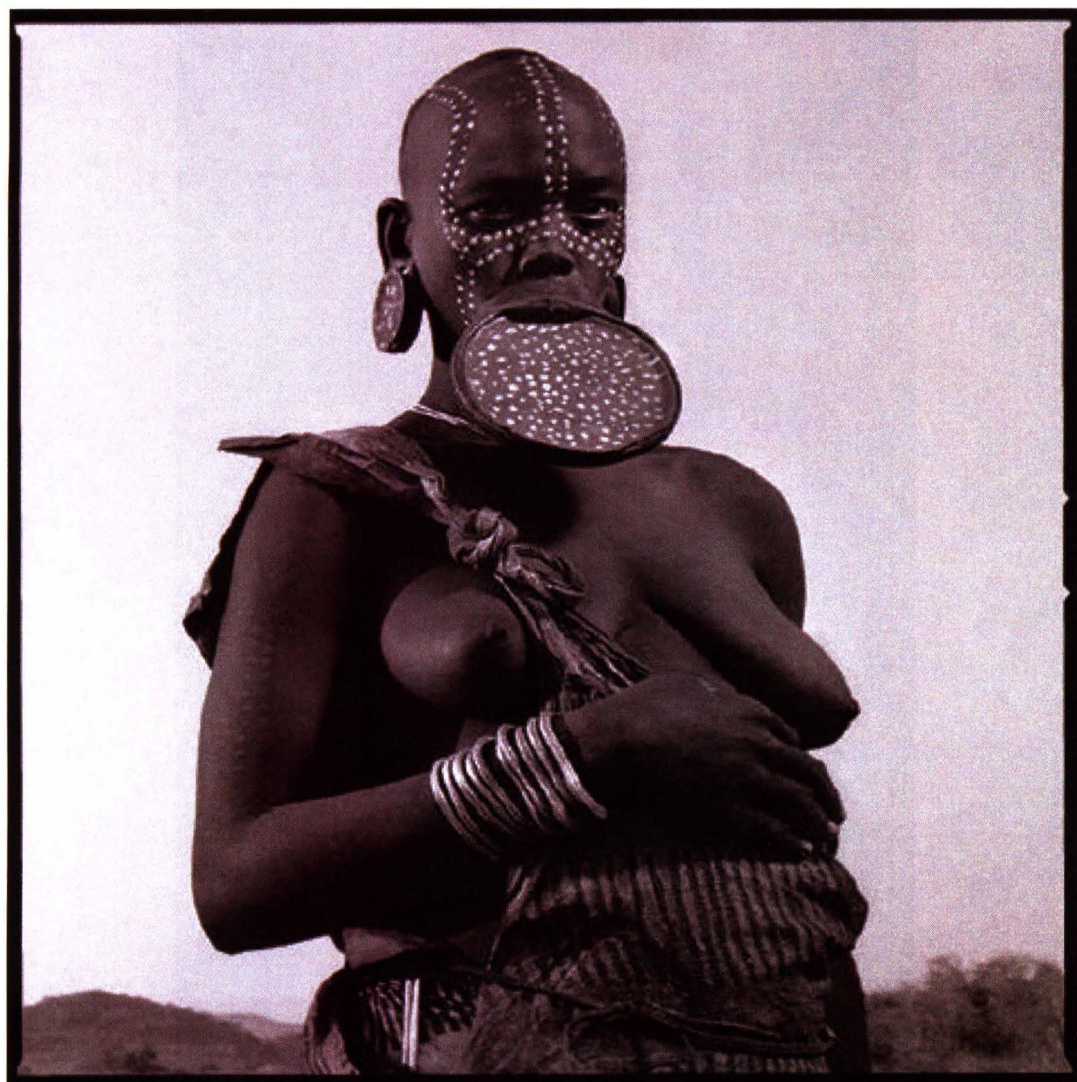
Obr. 4

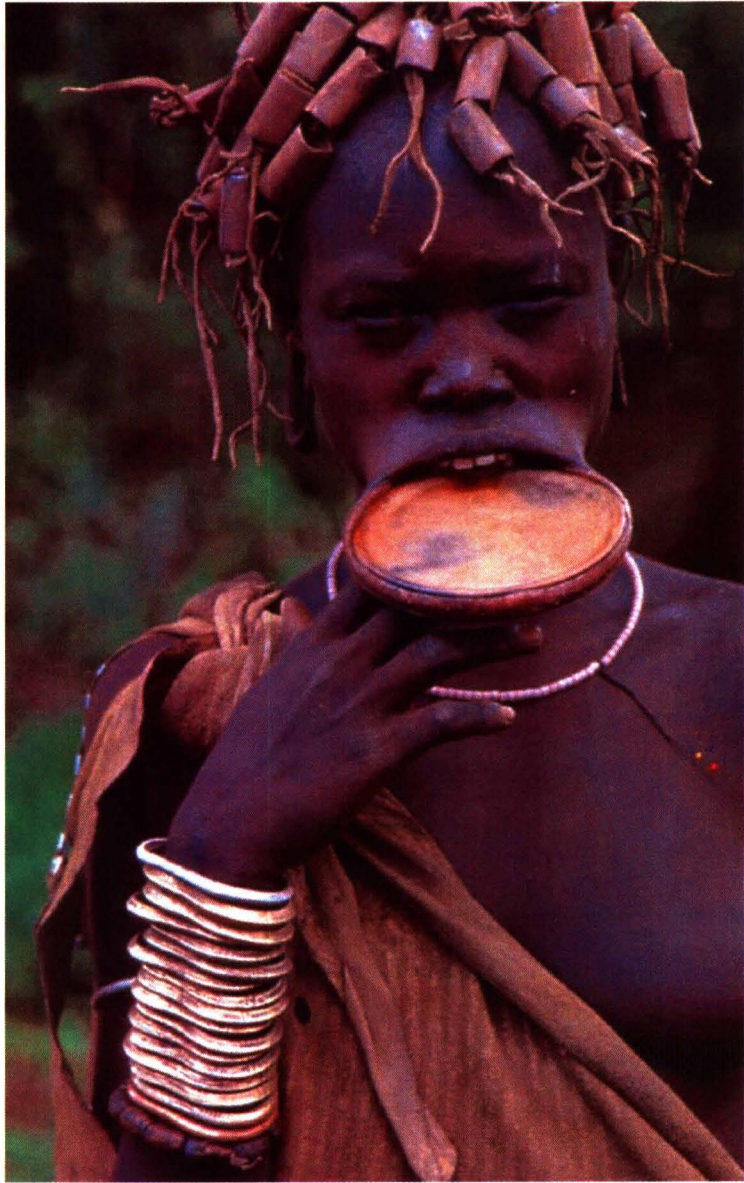
Obr.5

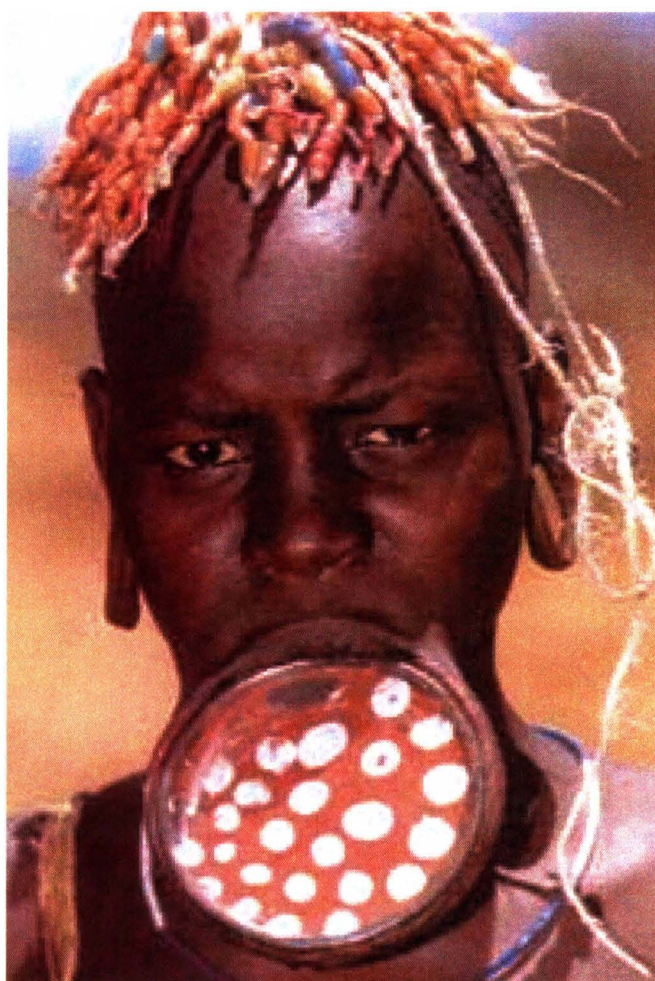
Obr.6

Obr.7

Obr.8

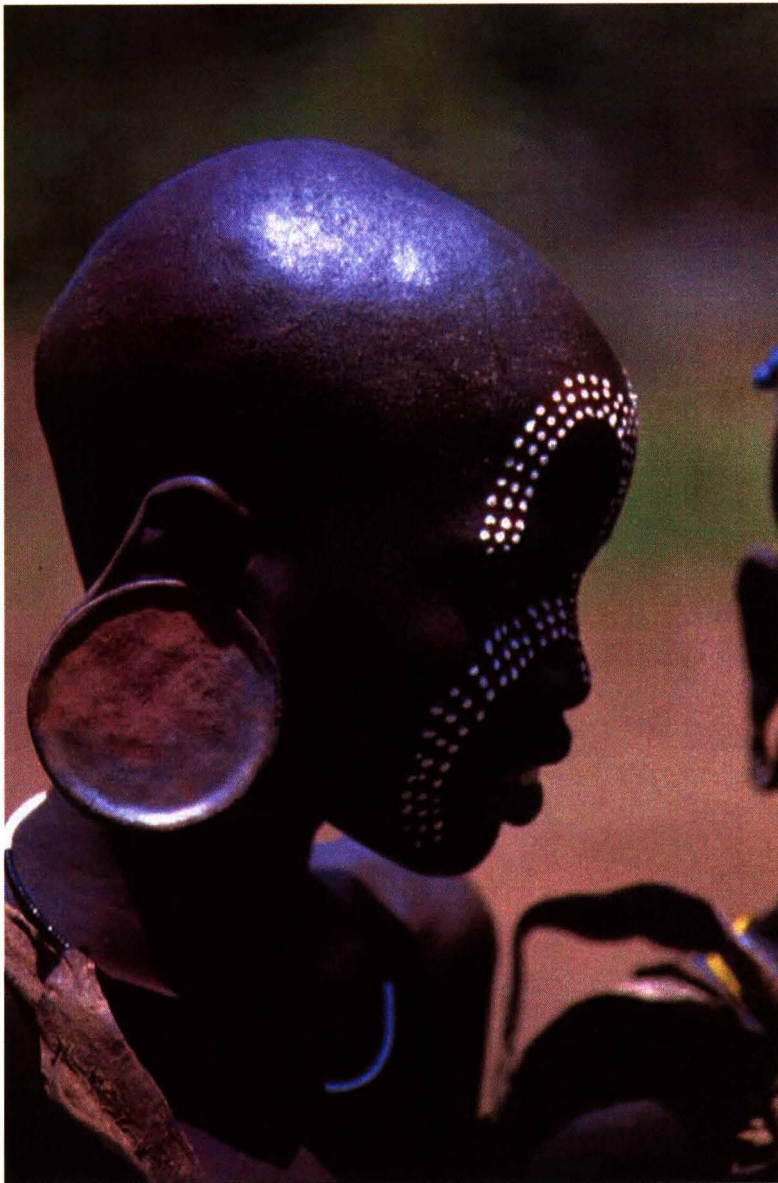

Obr. 9

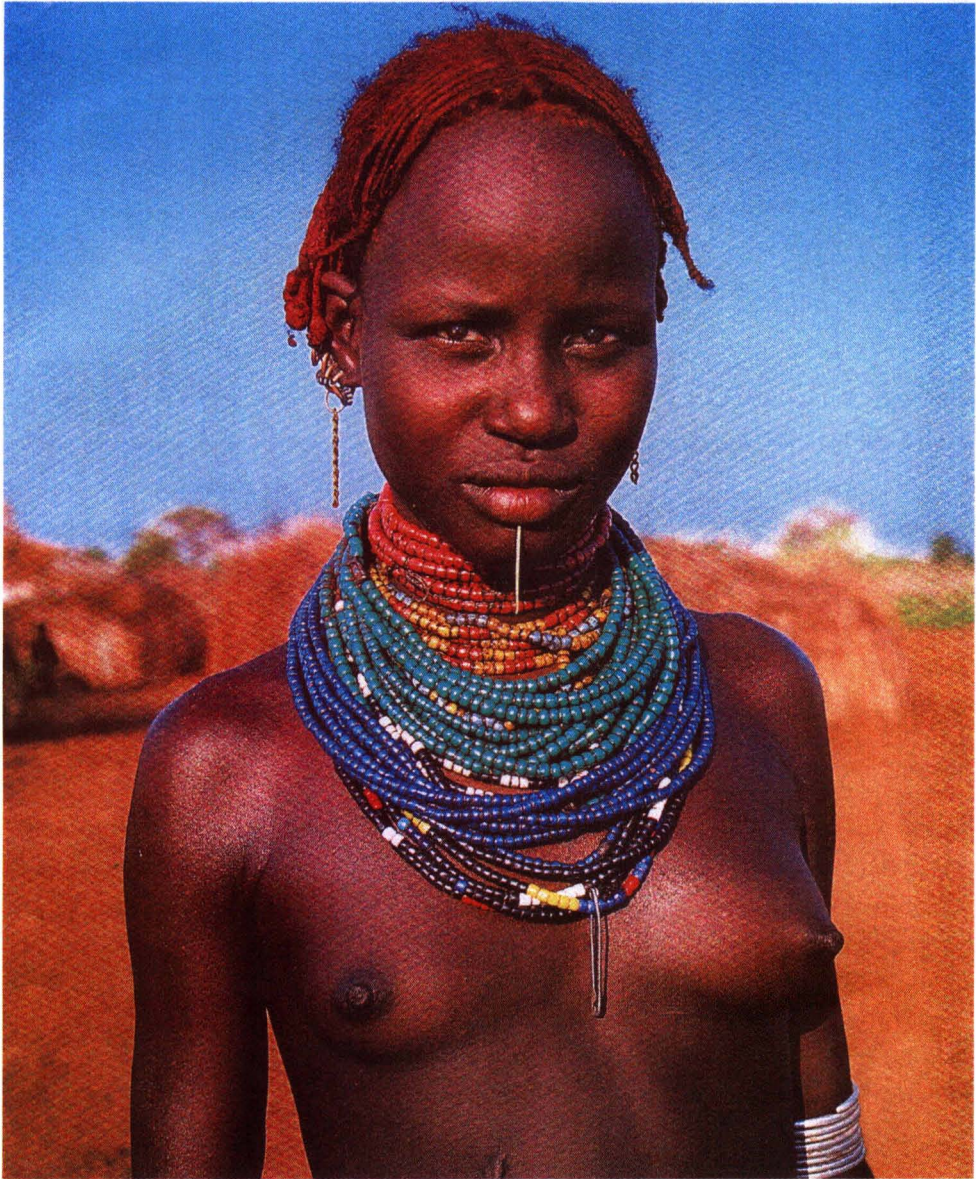

Obr.10

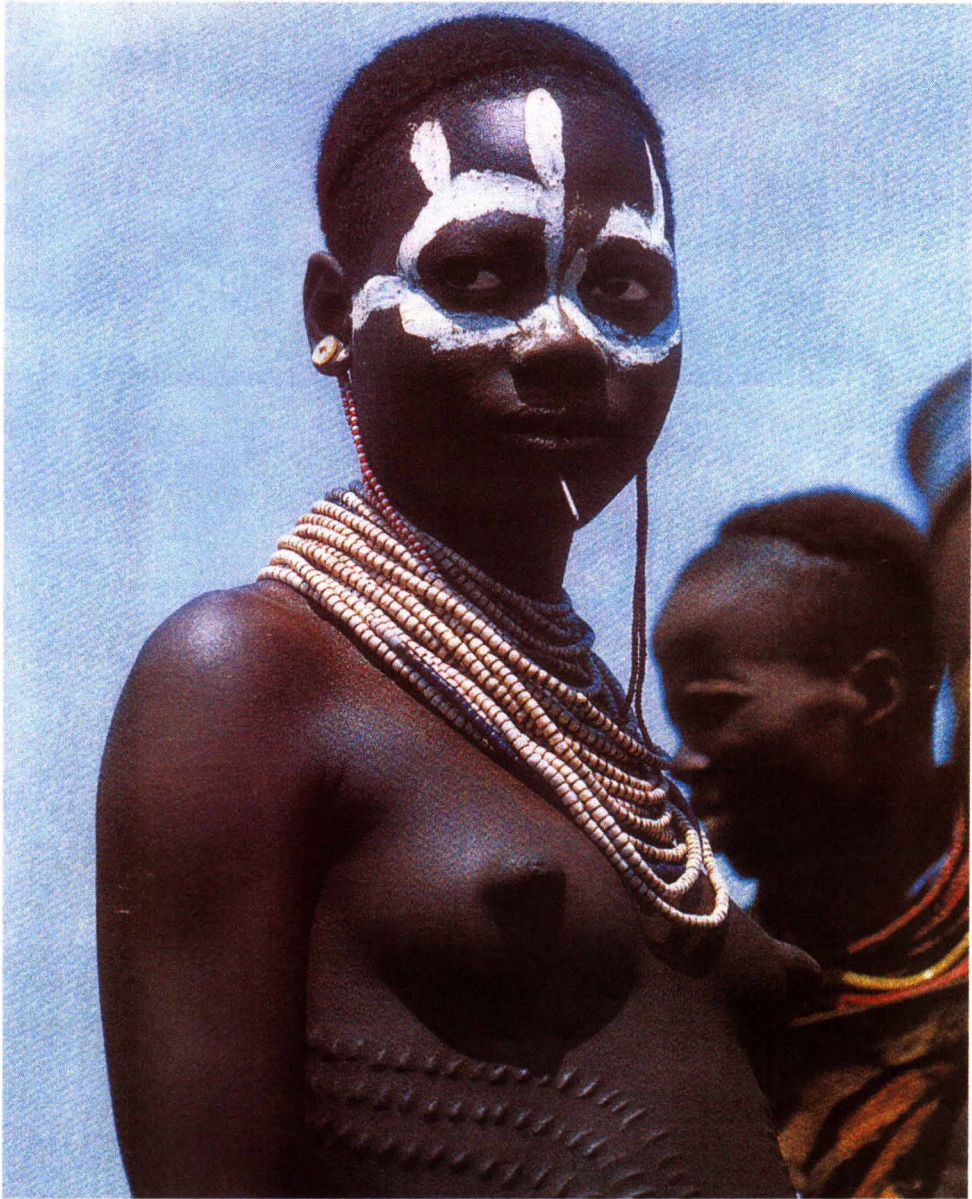

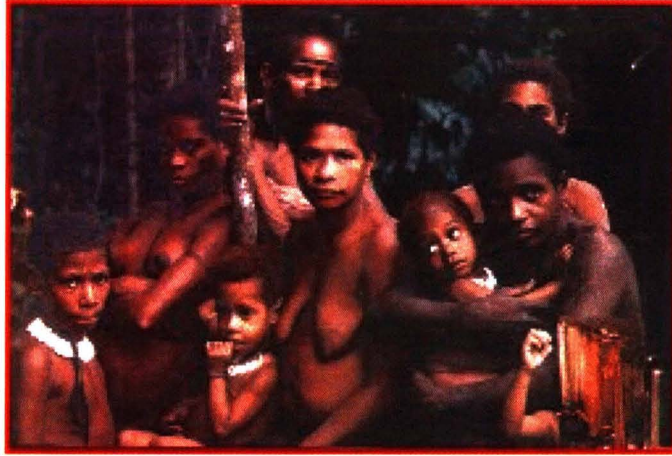
Obr. 11

Obr. 12

Obr. 13

Obr.14

Obr.15

Obr. 16

Obr. 17

Obr. 18

Obr. 19

Obr. 20

Obr. 21

Obr. 22

Obr. 23